

SIDUS ÜHISKOND
2022. AASTA
TULEMUSARUANNE

Sisukord

SISSEJUHATUS JA TULEMUSVALDKONNA ÜLDINFO	3
TULEMUSVALDKONNA MÕÕDIKUD JA EELARVE TÄITMINE	4
OLUKORRA LÜHIANALÜÜS	5
ÜLEVAADE PROGRAMMIDE ELLUVIIMISEST	7
PROGRAMM „LÕIMUMIS-, SH KOHANEMISPROGRAMM 2022–2025“	8
Programmi mõõdikud ja eelarve täitmine	9
Olukorra analüüs	9
Programmi tegevuste elluviimine 2022. aastal	11
KOKKUVÕTE	14
TEGEVUSKAVA „ÜLEILMNE EESTLUS“	16
Tegevuskava mõõdikud ja eelarve täitmine	17
Olukorra analüüs	17
Tegevuskava tegevussuundade elluviimine 2022. aastal	18
KOKKUVÕTE	19
PROGRAMM „TUGEV KODANIKUÜHISKOND“	21
Programmi mõõdikud ja eelarve täitmine	22
Olukorra analüüs	22
Programmi tegevuste elluviimine 2022. aastal	24
KOKKUVÕTE	28
PROGRAMM „NUTIKAS RAHVASTIKUARVESTUS“	30
Programmi mõõdikud ja eelarve täitmine	31
Olukorra analüüs	31
Programmi tegevuste elluviimine 2022. aastal	24
KOKKUVÕTE	34
PROGRAMM „ERAKONDADE RAHASTAMINE“	36
Programmi mõõdikud ja eelarve täitmine	36
Olukorra analüüs ning programmi tegevuste elluviimine 2021. aastal	37

Sissejuhatus ja tulemusvaldkonna üldinfo

Tulemusvaldkond

sidus ühiskond

Valdkonna arengukava

„Sidusa Eesti arengukava 2030“

Tulemusvaldkonna eesmärk

Eesti on sidus ja kaasav ühiskond.

Programmid* ja nende eesmärgid

„Lõimumis-, sh kohanemisprogramm 2022–2025“: Eesti ühiskond on lõimunud ja sotsiaalselt sidus, erineva keele- ja kultuuritaustaga inimesed osalevad aktiivselt ühiskonnaelus ja jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Kõigile Eestis elavatele inimestele on loodud võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks.

„Kogukondlik Eesti“: tugev kodanikuühiskond.

„Nutikas rahvastikuarvestus“: inimeste elusündmustega seonduvad toimingud on mugavad, lihtsasti kättesaadavad ja võimalusel automatiseeritud. Rahvastikuandmed on kvaliteetsed ning on aluseks avalike ülesannete täitmisel ja Eesti elanike lihtsal asjaajamisel.

„Erakondade rahastamine“: Riigikogus esindatud erakonnad on tegutsemisvõimekad.

*„Üleilmne eestlus“¹: väljaspool Eestit asuv eestlaskond kannab Eesti identiteeti, osaleb Eesti ühiskonna- ja kultuurielus. Eestit toetavad ja väärtustavad inimesed aitavad kujundada Eesti

positiivset kuvandit maailmas, tutvustada kultuuri, edendada majandust ning rahvusvahelisi suhteid. Eestisse tagasipöördumine on oodatud ja vajalikul määral toetatud.

Tulemusaruandes antakse ülevaade tulemusvaldkonna „Sidus ühiskond“ eesmärkide saavutamise ja selleks koostatud programmide eelarve täitmisest.

Tulemusvaldkonna „Sidus ühiskond“ pikaajalised arengueesmärgid on kokku lepitud „Sidusa Eesti arengukavas 2030“, mille kinnitas Vabariigi Valitsus 18. novembril 2021. Selleks, et edendada „Sidusa Eesti arengukava 2030“ teemasid, oli varem mitu arengudokumenti. Lõimumispoliitika valdkonnas kehtis aastani 2020 arengukava „Lõimuv Eesti 2020“. Uussisserändajate kohanemise valdkonda ja rahvastikutoimingute poliitikat suunati aastani 2020 „Siseturvalisuse arengukavaga 2015–2020“ ning kodanikuühiskonna arengut „Kodanikuühiskonna arengukavaga 2015–2020“. Üleilmse eestluse valdkonna suunamiseks oli varem „Rahvuskaaslaste programm aastateks 2014–2020“.

„Sidusa Eesti arengukavas 2030“ on leitud nende teemade ühisosa ning sellega aidatakse saavutada ka „Eesti 2035“ üldeesmärki ja strateegilisi sihte: „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“, „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“, „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“ ning „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“.

¹ Selguse huvides on tulemusaruandes antud ülevaade ka üleilmse eestluse valdkonnast, sest see on üks „Sidusa Eesti arengukava 2030“ alaeesmärkidest, kuid selle kohta ei ole kinnitatud programmi, vaid tegevuskava alates 2022. aastast.

Tulemusvaldkonna mõõdikud² ja eelarve täitmine

Mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed			Allikas
	2020	2021	2022	2022	2023	2030	
Tugeva või keskmise tugevusega riigiidentiteedi kandjate osakaal, eestlased	78%	-	-	-	≥ 79%	≥ 90%	Eesti integratsiooni monitooring (EIM)
Tugeva või keskmise tugevusega riigiidentiteedi kandjate osakaal, teised rahvused	85%	-	-	-	≥ 86%	≥ 90%	EIM
Välismaal elavate eestlaste ühtekuuluvustunne Eestiga	-	84%	-	≥ 84%	≥ 85%	≥ 90%	Eesti väliskogukondade ja tagasi-pöördumisega seondud uuring
Rahulolu elanike kaasamisega kohalikus omavalitsuses	38%	-	-	> 38%	> 38%	≥ 50%	Rahandusministeeriumi tellitud rahulolu-uuring
Rahvastikuregistri e-teenuste rahulolu soovitusindeks	70	74	75	> 72	> 72	> 72	Recommy, rahvastikuregister

Valdkonna eelarve täitmine ³ (tuhandetes eurodes)	2022. a esialgne eelarve	2022. a lõplik eelarve	2022. a eelarve täitmine
Kulud (Kultuuriministeerium)	7072	18 482	11 194
Investeeringud (Kultuuriministeerium)	0	0	0
Kulud (Siseministeerium)	14 549	18 627	15 538
Investeeringud (Siseministeerium)	2 390	2 934	1 088

² Tulemusvaldkonna mõõdikutena on esitatud „Sidusa Eesti arengukava 2030“ mõõdikud.

³ Tabelis on info tulemusvaldkonda kuuluvate Kultuuriministeeriumi ja Siseministeeriumi programmide eelarvete kohta. Üleilmse eestluse tegevuskava täitmise maksumus on „Eesti välispoliitika arengukava 2030“ tulemusaruandes.

Olukorra lühianalüüs

Lõimumine Eesti kultuuriruumi

Venemaa Ukraina-vastase sõja ja sellele järgnenud sündmuste tõttu tõusis 2022. aastal sotsiaal-majandusliku ja ühiskondlik-poliitilise lõimumise kõrval märksa jõulisemalt fookusesse lõimumine eesti kultuuri- ja informi. Muutunud olukorras tuli vaadata üle pakutavad teenused ja nende kättesaadavus, kujundada teenused vajadusel ümber ning prioriseerida sihtrühmi. Sõjapõgenikele mõeldes seadsime esikohale teenused, mis aitavad inimestel kohaneda ja osaleda aktiivselt meie keele- ja kultuuriruumis ning mis soodustavad eesti keele aktiivset kasutamist. Selleks, et toetada Ukraina sõjapõgenike iseseisvat toimetulekut, hakkas Kultuuriministeerium 2022. aastal pakkuma Ukraina sõjapõgenikele, kellel on ajutise kaitse staatus, neile suunatud kohanemisprogrammi ühepäevast koolitusmoodulit ja A1-tasemel eesti keele õpet. Koolituse sai läbida nii vene kui ka ukraina keeles ning nii kontaktõppes kui ka veebis. Koolitust hakati pakkuma 2022. aasta juuni lõpus ja aasta lõpuks oli selle läbinud ligi 13 000 ajutise kaitse saajat. A1-taseme keelekursuse läbis 1116 ja keeleõpet alustas 3024 ajutise kaitse saajat. Enne, kui koolitustega alustati, korraldati sõjapõgenikele Eestis toimetulekut toetavaid teavitustegevusi erinevate koostööpartneritega.

Lisaks ajutise kaitse saajatele pakuti kohanemisprogrammi koolitusi edasi ka teistele sihtrühmadele: tavarändes Eestisse saabunud uussisserändajatele ja rahvusvahelise kaitse saajatele. Rahvusvahelise kaitse saajate, st pagulasstaatuse või täiendava kaitse staatusega isikute arv kasvas 2022. aastal. Nendele suunatud neljapäevase kohanemisprogrammi koolituse läbis 366 inimest. 2022. aastal lõpetas keeleõppe ligikaudu 1200 tavarändajat. Selle kasvu taga on samuti Ukraina sõjapõgenikud, kes ei kvalifitseerunud ajutise kaitse staatusele.

Võrdluseks: 2021. aastal osales kõikidel kohanemisprogrammi koolitustel 2260 inimest, sh keeleõppe lõpetas 905, seega kasvas kohanemisprogrammis osalejate arv aastaga 7-kordselt.

Lõimumise valdkonna eesmärgid ja tegevusi on tugevalt mõjutanud ka Venemaa propaganda-kanalite keelustamine ning sellele järgnenud venekeelse erameedia ja ka Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) vene- ja ingliskeelse sisu loome toetamine. 2022. aastal eraldas Vabariigi Valitsus 1,3 miljonit ERRi vene- ja ingliskeelsete kanalite tugevdamiseks ning 1,4 miljonit venekeelsete era-kanalite toimetuste tugevdamiseks.⁴ 2023. aastal viime läbi järjekorras üheksanda Eesti integratsiooni monitooringu. Selle tulemusena saame muu hulgas ka täpse ülevaate meediatarbimise muutustest, mis on toimunud pärast Venemaa propagandakanalite sulgemist ja Eesti venekeelse meedia võimestamist. Täna teame läbi mitmete avaliku arvamuse seireuringute, et eestlaste jaoks kõige olulisemad kanalid on eestikeelsed telekanalid, muust rahvusest elanike jaoks aga Eesti uudiseportaalid nii vene kui ka eesti keeles. ETV+ on oluline infoallikas 31%-le muust rahvusest elanikele ja 2% eestlastele. Venemaa kanalid on aga jätkuvalt olulised 10%-le muust rahvusest elanikele.

Välismaal elavate eestlaste ühtekuuluvustunne Eestiga püsib kõrge

Statistikaameti värske andmete kohaselt elab väljaspool Eestit üle 191 000 eestlase ehk 17% eestlaste koguarvust. Üleilmse eestluse tegevuskavaga tagatakse, et välismaal elavate eestlaste ühtekuuluvustunne Eestiga püsib kõrge ja et nad on huvitatud mitmekülgsest osalemisest Eesti ühiskonnaelus. Seetõttu on tähtis riigi sihipärane tegevus välismaal elavate eestlastega, et sidemed oleksid jätkuvalt tugevad ning eesti keel ja kultuur jõuaksid võimalikult paljude eestlaste, Eesti juurtega inimeste ja Eesti sõpradeni. Sidemete hoidmisel ja edendamisel on tähtsal kohal suhtlus ja teabevahetus. Seetõttu on märkimisväärne, et valdkondliku veebivärava Global Estonian arendustegevus on olnud süsteemne ja regulaarne ning tehtud koostöös partneritega.

Kuna juba mitu viimast aastat on pöördunud Eestisse tagasi enam eestlasi, kui siit lahkunud, vajab märkimisväärne hulk inimesi tugiteenuseid

⁴ ERRile ja erameediale eraldatud summad on kultuuriprogrammi eelarves.

Eestis (taas)kohanemisel. Oluline on pöörata tähelepanu laste ja noorte toetamisele Eestis kohanemisel.

Oluline on teadvustada Eesti väliskogukondi laiemalt kui Eesti pikaajalise arengu ja konkurentsivõime võimalikke tugevdajaid. Lisaks klassikalisele majanduslikule rahasiirdele või investeeringutele saavad eestlased arendada välismaal Eesti elu ka muudel viisidel, näiteks läbi ideede, hea praktika ja oskuste jagamise ning sotsiaalse kapitali, nagu võrgustikud ja tutvused, sh Eesti tutvustamine.

Kogukondade võimekus ja kohalike omavalitsuste oskused nendega koostööd teha on paranenud

Kogukondade võimekus ja kohalike omavalitsuste oskused nendega koostööd teha on paranenud. Kogukondade võimestamiseks tehti mitmeid tegevusi. Näiteks alustati uuendatud maakondliku nõustamisteenusega ning kümme kohaliku omavalitsuse ja kogukondade meeskonda osalesid kogukondade arenguprogrammis. Samuti valmis kogukondadega koosloomemudel, mida on igal kohalikul omavalitsusel võimalik oma piirkonnas rakendada.

Eesti vabaühendustel ja elanikel on oluline roll Ukrainas toimuva sõja mõjudega kohanemisel, sh põgenike abistamisel. Selle paremaks korraldamiseks ning riigiasutuste ja vabaühenduste koostöö edendamiseks alustas Siseministeerium taas kodanikuühiskonna kriisivõrgustikuga.

Aasta-aastalt on Eesti elanikud **osalenud enam heategevuses.** 2022. aastal kasvasid annetused oluliselt eelkõige põgenike ja Ukraina abistamiseks. Viimasele aitas mõnevõrra kaasa tulumaksuseaduse muudatus, mis võimaldab juriidilistel isikutel annetada Ukraina abistamiseks täiesti maksuvabalt.

Rahvastikuregister on riigile ja inimesele üha olulisem

2022. aastal suurenes rahvastikuregistrisse tehtud päringute arv üle 9 miljoni päringu võrra. Kokku tehti 177 miljonit päringut. Suurema päringute arvuga kaasnevad ootused muudele toetavatele tegevustele, mis on vajalikud näiteks andmetele juurdepääsu otsuste tegemiseks ja andmete väljastamiseks. Rahulolu rahvastikuregistri e-teenustega oli 2022. aastal jätkuvalt hea – 75%. Inimeste tagasisidet arvesse võttes parandati e-teenuseid, et muuta need paremini kasutatavaks.

Oluline uuendus e-teenuste inimesele mugavamaks muutmisel oli **2022. aastal lisandunud võimalus esitada abiellumisavaldus elektrooniliselt** – inimesed kasutavad seda võimalust juba rohkem kui pooltel juhtudel. Enne seda sai abiellumisavaldust esitada vaid isiklikult ametniku juures kohapeal. Nüüd on see võimalik portaalis rahvastikuregister.ee. Elektroonilise abiellumisavalduse esitamine on üks riigi arendatavatest sündmuspõhistest teenustest, mille eesmärk on muuta avalikud teenused kodanikule võimalikult lihtsaks ja mugavaks.

Oluline mõju oli 2022. aastal **Soomega sõlmitud rahvastikuregistri andmete vahetamise kokkuleppel.** Paljud toetused ja elutähtsad teenused on seotud inimese alalise elukohaga. Andmevahetus aitab tagada teises riigis elavatele inimestele teenuste kättesaadavuse ja parandada rahvastikuregistri andmete kvaliteeti.

Rahvastikuregistri tähtsus tuli teravalt esile Ukraina sõjapõgenike saabudes, mil oli vaja **anda põgenikele rohkesti isikukoode, registreerida elukohti ja kanda perekonnasündmuste andmeid rahvastikuregistrisse** – need andmed on aluseks teenuste osutamisel ja seega sõjapõgenikega seotud väljakutsetega tegelemise oluliseks eelduseks.

Ülevaade programmide elluviimisest

Järgmistes peatükkides on antud ülevaade programmide elluviimisest. Esitatud on olulisemate tegevuste kokkuvõte, mõõdikute saavutustasemed 2022. aastal, olukorra kirjeldus ja teave eelarve kasutamise kohta.

PROGRAMM „Lõimumis-, sh kohanemisprogramm 2022–2025“

Peavastutaja: Kultuuriministeerium

Programmi eesmärk: Eesti ühiskond on lõimunud ja sotsiaalselt sidus, erineva keele- ja kultuuri-taustaga inimesed osalevad aktiivselt ühiskonnas ja jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Kõigile Eestis elavatele inimestele on loodud võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks.

„Eesti 2035“ sihid: „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“, „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“ ning „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“.

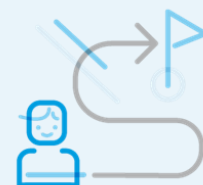
Programmi kirjeldus: „Lõimumis-, sh kohanemisprogramm 2022a–2025“ toetab sidusa ühiskonna teket ning aitab luua Eesti ühiskonnas elanikkonna-gruppide vahel ühtekuuluvustunnet ja suurendada Eesti elanike teadlikkust erinevatest kultuuridest ja keeltest.

Programmis on üks meede, mis koosneb kahest programmi tegevusest.

1. Lõimumis-, sh kohanemispoliitika kujundamine
2. Lõimumis-, sh kohanemispoliitika rakendamine

2022. aasta olulisimad edusammud

- Ajutise kaitse saajate kohanemisprogrammi koolitusmooduli läbis 2022. aastal 13 100 ajutise kaitse saajat ning A1-tasemel keeleõppe läbis 1116 ja keeleõpet alustas 3024 ajutise kaitse saajat.
- Loodi toetusmeede Ukraina sõjapõgenikele nende keele- ja kultuuriruumiga sideme säilitamiseks.
- Alustati sündmusteenuse „Eestis kohanemine“ väljaarendamist.
- Vabariigi Valitsus võttis teadmiseks sidususe plaani aastateks 2022–2023.
- Võimestati vene- ja ingliskeelseid era- ja avalik-õiguslikke meediakanaleid.

Programmi mõõdikud ja eelarve täitmine

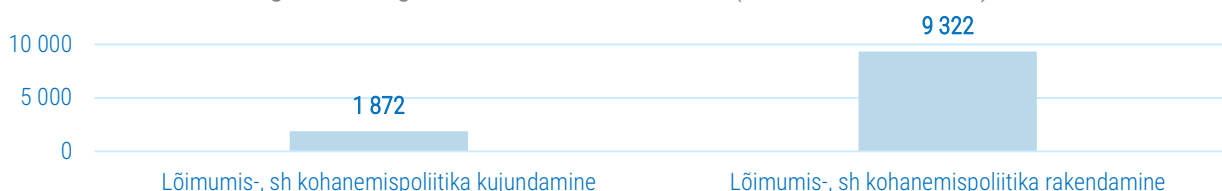
Mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed		Allikas
	2020	2021	2022	2022	2023	
Tugeva riigiidentiteediga isikute osakaalu indeks teistest rahvustest isikute hulgast	39%	-	-	-	40%	Eesti integratsiooni monitooring (EIM)
Keskmise riigiidentiteediga isikute osakaalu indeks teistest rahvustest isikute hulgast	46%	-	-	-	55%	EIM
Avatud hoiakuga inimeste osakaal sallivuse koondindeksi alusel	eestlased 47% teised rahvused 66%	-	-	-	eestlased 48% teised rahvused 70%	EIM
Enesehinnanguline informeeritus Eestis toimuvast eestlaste ja teistest rahvustest elanike seas	eestlased 93% teised rahvused 87%	-	-	-	eestlased 95% teised rahvused 88%	EIM
Aktiivse eesti keele oskusega inimeste osakaal teistest rahvustest elanikest. Eesti keelt mitteoskavate inimeste osakaal teistest rahvustest elanikest	aktiivse eesti keele oskusega 41% eesti keelt mitteoskajad 8%	-	-	-	aktiivse eesti keele oskusega 50% eesti keelt mitteoskajad 8%	EIM
Kontaktide tihedus eestlaste ja teiste rahvuste esindajate vahel (osakaal, kellel on palju kontakte) ⁵	eestlased 30% teised rahvused 39%	-	-	-	- ⁶	EIM

Meetme mõõdikud

Lõimumispoliitika on koordineeritud tulenevalt lõimumisvaldkonna arengukavast. Partnerministeeriumid panustavad pikaajalistesse eesmärkidesse ja loodud on toimiv võrgustik	jah	jah	jah	jah	jah	Kultuuri- ministeerium
Kaasajastatud õigusaktid ja antavad toetused vastavad sihtrühma vajadustele ja loodud on lõimumist toetav info- ja väärtusruum	jah	jah	jah	jah	jah	Kultuuri- ministeerium

Programmi eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	2022. a esialgne eelarve	2022. a lõplik eelarve	2022. a eelarve täitmine
Kulud	7072	18 482	11 194
Investeeringud	0	0	0

Programmi tegevuste 2022. aasta kulud (tuhandetes eurodes)

⁵ 2020. aastal arvatati EIMis andmed ümber ja muudeti mõõdiku sõnastust järgmiselt: „Eestlaste ja teistest rahvustest elanikega tihedalt suhtlevate elanike osakaal (osakaal, kes suhtlevad iga päev või vähemalt 4 suhtlussfääris korda nädalas)”.

⁶ Mõõdikut programiperioodil 2023–2026 enam ei kasutata, seepärast ei ole 2023. aasta sihttasest seatud.

Olukorra analüüs

Eestis elab eestlaste kõrval arvukalt teistest rahvustest inimesi ja sisserände tulemusel võivad ühiskonna heterogeensus ning keeleline ja kultuuriline mitmekesisus veelgi kasvada.

Rahvastikuregistri kohaselt elab Eestis 1. jaanuari 2023. aasta seisuga 1 368 216 inimest, kellest 1 131 022 on Eesti kodanikud. Määratlemata kodakondsusega inimesi, kelle elukoht on registreeritud Eestis, oli 64 080 (4,7% elanikest). Teiste riikide kodanikke, kelle elukoht on registreeritud Eestis, oli 173 114. Nendest on enim Venemaa kodanikke (82 528) ja seejärel Ukraina kodanikke (43 921).

2021. aasta rahvaloenduse andmetel elab Eestis 211 rahvuse esindajaid. 69% elanikkonnast on rahvuselt eestlased, 24% venelased, 2% ukrainlased, 0,9% valgevenelased ja 0,6% soomlased. Eestis elab ka väike romade kogukond (676), kellest ligi kolmandik (201) elab Valga maakonnas.

2022. aastal sai tähtajalise elamisloa või -õiguse 19 890 inimest, kellest 10 118 olid kolmandate riikide kodanikud ja 9772 Euroopa Liidu, Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigi või Šveitsi kodanikud.⁷ Euroopa Liidust tuleb Eestisse elama enim Soome ja Läti kodanikke. Kolmandatest riikidest saabujate seas on enim Ukraina ja Venemaa kodanikke.

Kolmandatest riikidest sisserände peamised põhjused olid 2022. aastal töötamine (3913), pereränne (3208) ja õppimine (632). Ettevõtluseks anti 89 tähtajalist elamisluba.

Viimasel aastakümnel on erinevate sotsiaalsete, majanduslike ja poliitiliste protsesside tulemusel toimunud olulised muutused ka Eesti rändeprotsessides. Rahvusvaheline ränne ei ole Eesti jaoks midagi uut, kuid väljarände asemel näeme viimastel aastatel üha kasvavat sisserännet. Alates 2015. aastast on Eesti rändesaldo muutunud positiivseks, üha enam sisserändajaid soovib jääda Eestisse püsivalt. Väljaränne on vähenenud ning kasvanud on Eesti kodanike tagasipöördumine ja sisseränne.

24.02.2022 hoogustus Venemaa sõjaline agressioon Ukrainas, mille tõttu on Ukraina kodanikud sunnitud massiliselt riigist lahkuma. Tegemist on ulatusliku humanitaarkriisiga ning ei ole täpselt teada, millal on Ukrainast sõja eest põgenenutel võimalik pöörduda turvaliselt ja püsivalt tagasi oma päritoluriiki või -piirkonda. Eesti toetab Ukraina sõjapõgenikke, et neil oleks võimalik siin kiiresti kohaneda ja ise oma eluga hakkama saada, kuni tekib võimalus kodumaale naasta. 19. veebruari 2023. aasta andmetel on esitatud 43 485 Eesti ajutise kaitse taotlust. 3258 inimest on sellest hiljem loobunud, seega on neist 39 541-l Eestis kehtiv ajutise kaitse staatus. 3160 Ukraina kodanikule on antud pagulasstaatus või täiendav kaitse. Ajutise kaitse pikendamise taotlusi on esitatud 19. veebruari 2023. aasta seisuga 13 397. Arvestades neid näitajaid, peame kultuuripoliitiliselt tegelema nii täiesti uute teemadega kui ka täiendama või muutma varasemaid pikaajalisi plaane. Näiteks on sotsiaalmajandusliku ja ühiskondlik-poliitilise lõimumise kõrval tõusnud märksa jõulisemalt fookusesse lõimumine eesti kultuuri- ja inforuumi. Meie tegevusele aitab kindlasti kaasa, et toetus sõjapõgenike vastuvõtmisele on Eesti ühiskonnas jätkuvalt suur: 2022. aasta lõpu andmetel toetas Ukraina sõjapõgenike vastuvõtmist 73% Eesti elanikest. Eestlastest vastajate seas on toetus Ukraina sõjapõgenike vastuvõtmisele veelgi suurem – 82%.

2022. aastal mitmekordistus riikliku kohanemisprogrammi „Settle in Estonia“ töömaht. Selle põhjus on kohanemisprogrammi pakkumine ajutise kaitse saajatele. Kohanemisprogrammi pakuti kolmele sihtrühmale: Eestis tähtajalise elamisloa ja -õigusega välismaalastele ehk tavarändes Eestisse saabunud uussisserändajatele, rahvusvahelise kaitse saajatele ja ajutise kaitse saajatele.

Eestis elavaid rahvusrühmi eristavad endiselt tugevasti hinnangud eri infoallikate olulisusele ja usaldusväärsusele. Riigikantselei tellimusel viis Turu-uuringute AS 2022. aastal läbi mitu avaliku arvamuse seireuuringut⁸, kus muu hulgas küsiti,

⁷ 2022. aastal välismaalaste seaduse, välismaalastele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse ja Euroopa Liidu kodaniku seaduse alusel tehtud tähtajalise elamisloa ja -õiguse otsused ning samal aastal registreeritud tähtajalise elamisõiguse saajate arv. Andmed ei sisalda ajutise kaitse saajaid ega püsivalt Eestisse elama asumiseks antud tähtajaliste elamislubade arvu, kuna enamik selle saajatest ei ole uussisserändajad.

⁸ Avaliku arvamuse seireuuringud 2022; https://riigikantselei.ee/uuringud?view_instance=0¤t_page=1.

millised infoallikad on Eesti elanikele kõige olulisemad. Eestlastele kõige olulisemad kanalid on eestikeelsed telekanalid: ETV, ETV2, TV3, Kanal 2 jne (70%). Muust rahvusest elanike jaoks on kõige olulisemad nii vene- kui ka eestikeelsed Eesti uudiseportaalid: err.ee, delfi.ee, postimees.ee (47%). ETV+ on oluline infoallikas 31%-le muust rahvusest elanikele ja 2% eestlastele. Venemaa kanalid on jätkuvalt olulised 10%-le muust rahvusest elanikele ja 1% eestlastest.

Eesti roma kogukond tunneb ühtekuuluvust Eestiga ja ühisosa eestlastega, kuid jääb sotsiaalmajanduslike näitajate poolest muust ühiskonnast järsult maha. Statistikaameti 01.01.2023. aasta andmetel omas kõrgharidust vaid 2,4% romadest, kesk-, keskeri- või kutseharidust 20,6%, põhiharidust 37,8% ja algharidust 23,1%. Alghariduseta oli 9,7% romadest. 6,4% romade haridustase on teadmata. Madala haridustaseme tõttu on romade

tööhõive madal (umbes 22%) ja toimetulek keeruline. Tõsistes toimetulekuraskustes inimene ei ole valmis osalema kodanikuühiskonnas ega andma ühiskonda enda panust. Selleks, et toetada roma laste haridusteed ja suurendada nende osalust avalikes teenustes, on Kultuuriministeerium pakkunud 2020. aastast roma mentoriteenust Valga vallas, kus elab umbes kolmandik Eesti romadest. Teenuse koordinaator on Integratsiooni Sihtasutus. Roma kodanikuühiskonna tugevdamiseks ja sidusrühmade võimestamiseks on Kultuuriministeerium viinud alates 2018. aastast Euroopa Liidu õiguste, võrdõiguslikkuse ja kodakondsuse programmi toetusel ellu romade lõimumist toetava võrgustiku arendamise projekte. Need keskenduvad eelkõige **roma noorte ja naiste aktiveerimisele ja võimestamisele**, aga ka **koostöö edendamisele pedagoogide ja kohalike omavalitsustega**, kes töötavad roma lastega.

Programmi tegevuste elluviimine 2022. aastal

Programmi tegevus 1.1. Lõimumis-, sh kohanemispoliitika kujundamine⁹

Tegevuse raames planeeriti ja analüüsiti lõimumis-, sh kohanemispoliitikat, korraldati koostööd partneritega ning anti sisend valdkondliku poliitika kujundamiseks lõimumise kontekstis ja koguti selleks vajalikku infot. Peamiselt kujundati poliitikat õigusaktide koostamise ja kooskõlastamise käigus.

„Sidusa Eesti arengukava 2030“ elluviimiseks moodustati kultuuriministri 4. jaanuari 2022. aasta käskkirjaga nr 2 lõimumise, sh kohanemise valdkonna juhtrühm, mille esimees on kultuurilise mitmekesisuse asekancler.

Vähemusrahvuste kultuuriorganisatsioonidele suunatud poliitika kujundamiseks tegime koostööd **rahvusvähemuste kultuurinõukoja** ja **Ida-Virumaa rahvuskultuuriühenduste ümarlauaga**.

Selleks, et tegeleda romade lõimumisega ja koordineerida teavet, on Kultuuriministeeriumi juurde loodud **romade lõimumise nõukoda**. Kultuuriministeerium on ka Euroopa Komisjoni riiklik roma kontaktpunkt ja esindab Eestit Euroopa Nõukogu romade ja rändlejad eksperdikomitees.

Valmistasime ette üheksandat Eesti integratsiooni monitooringut, mille viime läbi 2023. aastal. Eesti integratsiooni monitooring on olulisim uuring lõimumise, sh kohanemise valdkonnas ning selle põhjal kujundatakse valdkonna poliitikat ja hinnatakse tulemusi.

2022. aastal planeeriti Euroopa Sotsiaalfond+, Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi ja Eesti-Šveitsi koostööprogrammi tegevusi ning valmistati ette välisvahendite kasutamiseks vajalikke õigusakte.

⁹ Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Oskused ja tööturg“ muutusega F „Suurendame ühiskondlikku sidusust ja võrdseid võimalusi hariduses ning tööturul“ ning sihi „Rahva kestlikkus, tervis ja sotsiaalkaitse“ muutusega A „Kujundame tervikliku rahvastiku- ja perepoliitika kestliku rahvastiku ja heaolu tagamiseks“.

Programmi tegevus 1.2. Lõimumis-, sh kohanemispoliitika rakendamine¹⁰

Tegevust viidi ellu seitsme teenuse kaudu.

1. Vähemusrahvuste kultuuriautonomiamia toetamine

Kultuuriministerium toetas soome ja rootsi vähemusrahvuse kultuuriomavalitsust, et täita vähemusrahvuse kultuuriautonomiamia seadusest tulenevaid kultuuriomavalitsuse eesmärke: rahvusvähemuse kultuuri edendamist ja emakeelse õppe korraldamist.

2. Rahvuskultuuride toetamine

Tegevustoetust sai kolmeks aastaks 17 rahvusvähemuste katusorganisatsiooni ja nende kaudu 258 kultuuriseltsi. Toetati 18 rahvusvähemuste kultuuriseltsi projekti.

Alustasime toetusmeetmega Ukraina sõjapõgenikele nende keele- ja kultuuriruumiga sideme säilitamiseks. Toetuse eesmärk on tagada kuni 19-aastastele Ukraina sõjapõgenikest noortele Eestis võimalused hoida kogukondlike tegevuste kaudu sidet ukraina keele- ja kultuuriruumiga. Rahvusidentiteedi säilitamine on oluline nii ukraina noorte kohanemiseks Eestis kui ka kodumaale tagasipöördumiseks.

Toetasime kultuurikoostööd hõimurahvastega, hõimuliikumise arendamist nii Eestis kui ka soome-ugri riikide vahel ja Fenno-Ugria Asutuse tegevust.

3. Nõustamis- ja infosüsteemi elluviimise toetamine

2022. aastal nõustati eesti keele majades umbes 4000 inimest umbes 5000 korral. Kursustele soovijaid süvanõustati, mille käigus selgitati välja nende keeleõppe eeldused, vajadused ja motivatsioon ning leiti sobivaim õppevorm.

4. Koostöö- ja kommunikatsioonitegevuste toetamine

Integratsiooni Sihtasutuse korraldatud konkursi tulemusena sai toetust 13 spordi- ja kultuuriüritust, mis aitasid luua erineva kultuurilise taustaga inimeste igapäevaseid kontakte, soodustasid

omavahelist suhtlust ning suurendasid eesti kultuurist ja informatsioonist osasaamist.

Jätkus Euroopa Komisjoni toetatud romade lõimumise projekti ESTROM 3 elluviimine, et võimestada romasid kodanikuühiskonnas osalemiseks ning edendada lõimumise sidusrühmade, romade, kohalike omavalitsuste ja riigiasutuste koostööd. 2022. aastal korraldati kuus koolitust, viidi läbi roma genotsiidiohvrite mälestuspäeva üritused ja toimus roma kultuuri festival ROMFEST Tallinnas.

Toimusid kohtumised ingliskeelse kommunikatsioonivõrgustiku ja venekeelsete meediaväljannete toimetajatega.

5. Keeleõppe- ja lõimumiskoolituste pakkumise toetamine

Jätkasime täiskasvanutele eesti keele õpet pakkuvate õpetajate täiendkoolitustega, pöörasime suuremat tähelepanu mitteformaalsele keeleõppele eesti keele praktiseerimiseks ja investeerisime täiendavate keeleõppevõimaluste pakkumiseks IT-lahendustesse.

Integratsiooni Sihtasutus pakkus teistest rahvustest elanikele tasuta suhtluskeele kursusi ja keeleõpet toetavaid tegevusi. Eesti keele õppeks A1–C1-tasemel pakuti vähelõimunutele ja uussissereändajatele 2457 õppekohta keeleõppepartnerite ja eesti keele majade peale kokku.

Eesti keele majade õpetajad ja keeleõppepartnerid korraldasid üritusi, mis olid avatud kõikidele, kes soovisid mitmekesisendada keeleõppevõimalusi. Tallinna eesti keele majas toimus 2022. aastal 178 avalikku üritust, kus osaleti kokku 2397 korral. Narva eesti keele maja 182 üritusel oli 2022. aastal osaluskordi 2996.

Integratsiooni Sihtasutuse partnerite kaudu pakusime keeleõpet 447 inimesele, kes soovisid saada Eesti kodakondsust ja osata selleks vajalikul B1-tasemel eesti keelt. Keeleõppe lõpetas 84 inimest, kellest 75 said Eesti kodakondsuse.

¹⁰ Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Oskused ja tööturg“ muutusega F „Suurendame ühiskondlikku sidusust ja võrdseid võimalusi hariduses ning tööturul“ ning sihi „Rahva kestlikkus, tervis ja sotsiaalkaitse“ muutusega A „Kujundame tervikliku rahvastiku- ja perepoliitika kestliku rahvastiku ja heaolu tagamiseks“.

Keelesõbra programmis osales 500 eesti keeles suhelnud vestluspaari, kellest osa jäi omavahel suhtlema ka pärast programmi lõppu.

Osalesime keeleõppe veebikeskkonna „Keeleõpe Värav“ analüüsis, mille eesmärk on saada ülevaade, millisel viisil oleks kõige otstarbekam luua täiskasvanutele keskkond, mis toetaks eesti keele kui riigikeele õpet, koondaks eri ministeeriumite haldusalas pakutavaid keeleõppe-teenuseid, pakuks ligipääsu erapakkujate teenustele ja toetaks keeleõppijat eesti keele omandamisel.

6. Rahvuskaaslaste toetamine

Integratsiooni Sihtasutus jätkas toimiva nõustamisteenuse pakkumist ja tugivõrgustiku loomist, et soodustada tagasipöördumist. Tagasipöördumisinfort sai 640 inimest. Rahastuse sai 40 tagasipöördumistoetuse taotlust ja toetust 102 inimest.

Suunasime raha väliseesti noorte kultuuritegevustesse. Rahvuskaaslaste koostöövõrgustike tekke toetamiseks korraldasime koostöötegevusi ja suviseid õppelaagreid 13–18-aastastele väliseesti noortele.

Aitasime kaasa rahvuskaaslaste koostöövõrgustiku Global Estonian veebiportaali kaudu. Portaali kasutajaskonda suurendasid mitmed uuendused: portaali turundus ja ümberstruktureerimine, sh portaali tõlkimine vene keelde ning tihedam koostöö väliseesti organisatsioonide ja noortega.

7. Kohanemispoliitika rakendamine

Alustasime sündmusteenuse „Eestis kohanemine“ väljaarendamist. Sündmusteenus hõlmab kuut osateenust. Täpsemalt on see infoteenus, mis kirjeldab uussissirändajale kuue peamise kohanemist toetava osateenuse nüansse, nagu kuidas ja miks teenusele registreeruda. Sellised teenused on elukoha registreerimine, perearsti nimistusse registreerimine, kohanemisprogrammi, sh keeleõppesse, registreerimine, juhiloa vahetamine, peretoetuste taotlemine ja üldhariduskoolikoha leidmine.

Jätkus sihtrühmade teavitamine lõimumis-, sh kohanemisteenustest. Viisime läbi ajutise kaitse saajatele suunatud teavituskampaania.

Jätkus andmevahetuslahenduse ja infoportaali www.settleinestonia.ee arendus.

Kohanemisprogrammi koolitusi pakuti 2022. aastal kolmele sihtrühmale: tavarändes Eestisse

saabunud uussissirändajatele, ajutise kaitse saajatele ja rahvusvahelise kaitse saajatele. Tavarändes Eestisse saabunud uussissirändajad osalesid kohanemisprogrammi koolitustel 2430 korral. A1-taseme keeleõppe läbis 840 inimest ja A2-taseme oma 370 inimest. Baasmooduli koolituskordi oli 442, töömooduli omi 274 ja ettevõtlusmooduli omi 230. Peremooduli koolituskordi oli 174, õppimise mooduli omi 56 ja teaduse mooduli omi 44. Koolitusgrupe oli 2022. aastal 169, kellest 102 läbisid koolituse kontaktõppes (3 Narvas, 20 Tartus ja 79 Tallinnas) ning 67 veebis.

Rahvusvahelise kaitse saajate ehk pagulasstaatuset või täiendava kaitse staatusega isikute arv suurenes 2022. aastal mitmekordseks. Neile ette nähtud neljapäevase kohanemisprogrammi koolituse läbis 325 inimest ja keeleõppe lõpetas ligikaudu 1500 inimest.

Selleks, et toetada Ukraina sõjapõgenike iseseisvat toimetulekut, hakkas Kultuuriministeerium 2022. aastal pakkuma Ukraina sõjapõgenikele, kellel on ajutise kaitse staatus, neile suunatud kohanemisprogrammi ühepäevast koolitusmoodulit ja A1-tasemel eesti keele õpet. Koolituse sai läbida nii vene kui ka ukraina keeles ning nii kontaktõppes kui ka veebis. Koolitust hakati pakuma 2022. aasta juuni lõpus ja aasta lõpuks oli selle läbinud ligi 13 000 ajutise kaitse saajat. A1-taseme keelekursuse läbis 1116 ja keeleõpet alustas 3024 ajutise kaitse saajat. Tellisime õppevideoseeria, mis on mõeldud ajutise kaitse saajatele kohanemisprogrammi koolitusmooduli iseseisvaks läbimiseks.

2022. aastal jätkasime 14 kohanemisteenuse edasiarendamise ja väljatöötamisega. Neist olulisemad olid 1) Politsei- ja Piirivalveameti välismaalaste õigusnõustamise teenus; 2) elukohatoimingu teenus rahvastikuregistris; 3) perearsti kättesaadavuse arendamine (Terviseamet); 4) rändestatistika ülevaate koostamine; 5) uussissirändajatega kokkupuutuvate kohalike omavalitsuste kohaliku tasandi tugivõrgustike arendamine (Tartu, Rakvere ja Tallinna Kesklinna valitsus); 6) kohanemis- ja lõimumisradade teenus (sündmusteenus); 7) rände- ja uussissirändajate kohanemise kommunikatsiooni osutamine – proaktiivse sihtrühmapõhise ning avalikkusele suunatud kommunikatsiooni korraldamine rände ja uussissirändajate kohanemise kohta; 8) pererändes saabujatele tööturu- ja haridusvõimaluste tutvustamine koostöös Töötukassaga; 9) rahvusseltside, eelkõige Ukraina ja Valgevene kui suurimate sisse-

rändajate rühmade esindajate võimestamine, et suurendada rahvuseltside teadlikkust olemasolevatest teenustest.

2022. aastal hakati arendama ka viit uut teenust:

1. muukeelsete sotsiaalmeediagruppide oskuslik kasutamine avalikus sektoris (seminariformaat);
2. erasektori toetamine kutsuja (ettevõtted, kes välistöölisi Eestisse värbavad) kohustuste teadvustamisel (seminariformaat);

3. kõrgharidusasutuste toetamine kutsuja kohustuste teadvustamisel (seminariformaat);
4. valdkondlike nõustajate võimestamise ja infojagamise teenus (seminariformaat);
5. kohanemismeetmete subjektide analüüs ja ülevaade, st võimalik sihtrühmade laiendamine (ajutised viibijad ja teenustele juurdepääs). Ajutise kaitse saajatele teenuste laiendamise analüüs ja rakendamine.

KOKKUVÕTE

13 100

ajutise kaitse saajat läbis ajutise kaitse saajate kohanemisprogrammi.

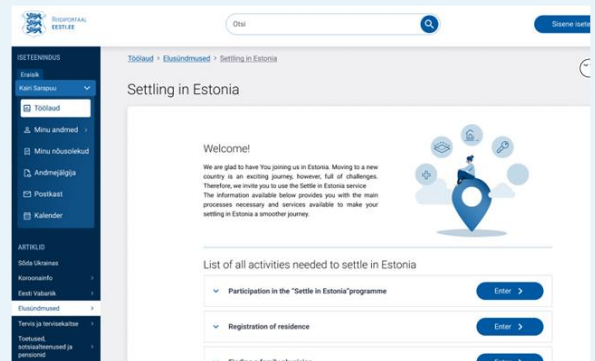

2 430

korral osalesid tavarändega Eestisse saabunud uussisserändajad kohanemisprogrammi koolitustel.

Keeleõppe ja kohanemise teemal nõustati **9700** inimest.

Alustasime sündmusteenuse „Eestis kohanemine“ väljaarendamist.

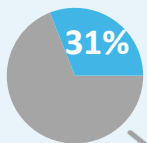
A1-tasemel keelekursuse läbis **1116** ning keeleõpet alustas **3024** ajutise kaitse saajat.

Eesti keele õppeks A1-C1 tasemel pakuti vahelõimunutele ja uussisserändajatele **2457** õppekohta.

Eesti keele majades Tallinnas ja Narvas korraldati **360** üritust, kus osalusi kokku oli **5393**.

ETV+ on oluline infoallikas **31%** muust rahvusest elanikele ning **2%** eestlastele.

Venemaa kanalid on jätkuvalt olulised **10%** muust rahvusest elanikele.

Tegevustoetust sai kolmeks aastaks **17 rahvusvähemuste katusorganisatsiooni** (ja nende kaudu **258** kultuuriseltsi), toetati **18** rahvusvähemuste kultuuriseltsi projekti

Tagasipöördumisinfot said **640** inimest. Rahastuse on saanud **40** tagasipöördumistoetuse taotlust, toetust said **102** inimest

Olulisimad edusammud 2022. aastal

1. Alustasime sündmusteenuse „Eestis kohanemine“ väljaarendamist. Sündmusteenuse eesmärk on tõhustada asutustevahelist koostööd ning luua koosvõimelisi asutustevahelisi elu- või ärisündmusega seotud avalikke teenuseid ja selleks vajalikke eeldusi, et pakkuda avalikke teenuseid kättesaadavamalt, kasutajakeskselt, ühtsemalt ja kulutõhusamalt.
2. Lähtudes vajadusest oluliselt parandada venekeelse elanikkonna informeeritust ja hõlmatust Eesti ühtsesse inforuumi, otsustas Vabariigi Valitsus 2022. aastal toetada sõltumatut erameediat venekeelse ajakirjandussisu loomisel ja levitamisel 1,4 miljoni euroga ning ERRi vene- ja ingliskeelseid kanaleid 1,3 miljoni euroga.¹¹ Sellega loodi meediamajades uusi töökohti, suurendati ajakirjandussisu pakkumist ja toetati meediaväljaannete levikut.
3. Vabariigi Valitsus võttis teadmiseks sidususe plaani aastateks 2022–2023, mille eesmärk on Ukrainas toimuva sõja taustal tagada ühiskonna stabiilsus ja sidusus, võimalike konfliktide ennetus ning tugevad kogukondadevahelised suhted.
4. Pakkusime kohanemisprogrammi ajutise kaitse mooduli koolitust 13 100 ajutise kaitse saajale. A1-taseme keelekursuse läbis 1116 ja keeleõpet alustas 3024 ajutise kaitse saajat. Tellisime õppevideoseeria, mis on mõeldud ajutise kaitse saajatele kohanemisprogrammi koolitusmooduli iseseisvaks läbimiseks.
5. Alustasime toetusmeetmega Ukraina sõjapõgenikele nende keele- ja kultuuriruumiga sideme säilitamiseks. Toetuse eesmärk on tagada kuni 19-aastastele Ukraina sõjapõgenikest noortele Eestis võimalused hoida kogukondlike tegevuste kaudu sidet ukraina keele- ja kultuuriruumiga. Rahvusidentiteedi säilitamine on oluline nii ukraina noorte kohanemiseks Eestis kui ka kodumaale tagasipöördumiseks.

Olulisimad väljakutsed ehk mõjukamad tegevused aastatel 2023–2027

- Arendame sündmusteenust „Eestis kohanemine“, mis hõlmab kuut osateenust ja andmevahetuslahendust, sealhulgas uussisserändajatele mõeldud infoplatvormi settleinestonia.ee.
- Jätkame kohanemisprogrammi pakkumisega. Avaldame Digiriigi Akadeemia õppeplatvormil ajutise kaitse saajatele kohanemisprogrammi mooduli videokoolitused.
- Teeme koostööd Eesti Linnade ja Valdade Liiduga, loome rändekoordinaatorite võrgustiku. Suurendame kohalike omavalitsuste töötajate teadlikkust rände-, lõimumise, sh kohanemise valdkonnast ning tõstame KOVide võimekust lahendada sisserändega seotud probleemid.
- Täiustame veebikeskkonda LINDA, mille abil saavad kohaliku omavalitsuse teenistujad ajakohase süstematiseeritud info sihtrühmale suunatud teenustest ja toetustest ning lõimumis-, sh kohanemisteenusete teekonna kaardistamise võimalustest.
- Jätkame keeleõppe ning keeleõpet toetavate tegevuste pakkumisega. Viime läbi analüüsi keeleõppe sihtrühmade prioriseerimiseks.
- Riigikaitse- ja kodanikuõppe pakkumise kaudu tõstame teadlikkust Eesti riigist ja Eesti kodakondsuse taotlemise võimalustest.
- Jätkame ühise inforuumi tugevdamisega. Toetame vene- ja ingliskeelseid kanaleid, võimestame kohalikke meediakanaleid. Koostöös Riigikantseleiga tagame riigiinfo kättesaadavuse ka vene ja inglise keeles. Käivitame meediahariduse programmi täiskasvanutele, koostame meediakirjaoskust toetavaid digitaalseid õppematerjale. Koostöös Statistikaametiga loome avalikkusele ja poliitikakujundajatele mõeldud juhtimislaua rände- ja lõimumis-, sh kohanemisalase kommunikatsiooni parandamiseks.
- Viime ellu Ida-Virumaa kultuuriprogrammi, mille eesmärk on suurendada Ida-Virumaa eesti keelest erineva emakeelega elanike sidusust Eesti kultuuriruumiga kultuuri- ja spordiprogrammide elluviimise kaudu.

¹¹ ERRile ja erameediale eraldatud summad on kultuuriprogrammi eelarves.

TEGEVUSKAVA „Üleilmne eestlus“¹³

Peavastutaja: Välisministeerium ja välisesindused¹³

Tegevuskava eesmärk: väljaspool Eestit asuv eestlaskond kannab Eesti identiteeti, osaleb Eesti ühiskonna- ja kultuurielus. Eestit toetavad ja väärtustavad inimesed aitavad kujundada Eesti positiivset kuvandit maailmas, tutvustada kultuuri, edendada majandust ning rahvusvahelisi suhteid. Eestisse tagasipöördumine on oodatud ja vajalikul määral toetatud.

Tegevuskava visioon: eestlased välismaal on osa Eesti ühiskonnast ja Eesti esindajad maailmas.

„Eesti 2035“ sihid: „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“, „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“ ning „Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik“.

Tegevuskava kirjeldus: tegevuskavaga keskendutakse üleilmse eestluse valdkonna arendamisele. Sihid aastaks 2030 on järgmised:

- välismaal elavad eestlased kannavad Eesti identiteeti;
- Eesti side välismaal elava eestlaskonna ja Eesti sõpradega tugevneb pakutavate teenuste laiendamise ning kvaliteedi parandamisega,

kasvatades nende panust ühiskonna arengusse;

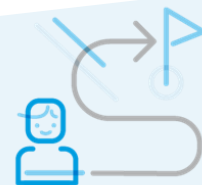
- toetatud on tagasipöördumine ja Eestisse jäämine.

Üleilmse eestluse tegevuskava jaguneb kolmeks põhiliseks tegevussuunaks.

1. Eesti identiteedi edendamine ja säilitamine välismaal
2. Üleilmse eestlaskonna kaasamine Eesti ühiskonna ellu ja arengusse, koostöö edendamine ning kvaliteetsete teenuste tagamine
3. Eestisse tagasipöördumise ning Eesti eluga (taas)kohanemise toetamine

2022. aasta olulisimad edusammud

- Alustati rahvuskaaslastest noortele suunatud stipendiumiprogrammiga erialase praktika tegemiseks Eestis.
- Arendati veebivärvavat Global Estonian ja „Meediaruum 2022“ diasporaa väljaannetele ja teabevahendajatele.
- Valmis uuring „Eesti väliskogukonnad: identiteet, hoiakud ja ootused Eesti riigi suunal“.

¹² Eraldi programmi sel teemal ei ole, kuid selleks, et anda tulemusvaldkonnast „Sidus ühiskond“ terviklik ülevaade, on teemat tulemusaruandes avatud.

¹³ „Eesti välispoliitika arengukavas 2030“ on täpsemini käsitletud välispoliitika aspektist selliseid teemasid nagu eestlaskonna kaasamine välismaal, tõhusad konsulaarteenused ja Eesti side eestlaskonnaga välismaal, sh on selles planeeritud täpsemalt Välisministeeriumi eesmärgid ja tegevused üleilmse eestluse valdkonnas.

Tegevuskava mõõdikud¹⁴

Tegevuskava mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed		Allikas
	2020	2021	2022	2022	2023	
Välismaal elavate eestlaste ühtekuuluvustunne Eestiga	-	84%	-	≥ 85%	≥ 85%	Eesti väliskogukondade ja tagasipöördumisega seonduv uuring 2021
Eestisse tagasipöördujate rahulolu kohanemisprotsessiga						Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring (EIM)
- eestlased	90%	-	-	≥ 92%	≥ 92%	
- teised rahvused	82%	-	-	≥ 85%	≥ 85%	
Välismaal elavad eestlased, kes on huvitatud osalemisest Eesti ühiskonnaelus	76%	-	-	≥ 80%	≥ 80%	Välismaal elavate eestlaste küsitlusuuring, Välisministeerium 2020

Olukorra analüüs

Statistikaameti värskete andmete kohaselt elab väljaspool Eestit üle 191 000 eestlase ehk 17% eestlaste koguarvust. Üleilmse eestluse tegevuskavaga tagatakse, et välismaal elavate eestlaste ühtekuuluvustunne Eestiga püsiks kõrge ja nad oleksid huvitatud mitmekülgsest osalemisest Eesti ühiskonnaelus. Seetõttu on tähtis riigi sihipärane tegevus välismaal elava eestlaskonnaga, et sidemed oleksid jätkuvalt tugevad ning eesti keel ja kultuur jõuaksid võimalikult paljude eestlaste, Eesti juurtega inimeste ja Eesti sõpradeni.

2022. aastal valmis seni mahukaim ja laiaulatuslikem Eesti diasporaa uuring. Uuringust ilmnis samuti, et Eesti väliskogukonnad – vaatamata oma suuresti püsivale elule väljaspool Eestit – ei ole Eestist kuidagi kauged, eemal ega võõrandunud. Nad ei ole täiesti teistsugune või eraldiseisev kogukond võrreldes Eestis elavate eestlastega, vaid on vaimselt ja osati ka füüsiliselt Eestiga tugevalt seotud. Enamik neist on oma eluga (uues) asukohariigis rahul ja seal kohanenud, kuid samal ajal püsib ka nende ühtekuuluvustunne Eestiga tugev. Nad suhestuvad Eestiga aktiivselt erineval moel ja eri viisidel: alates läbikäimisest oma elukohariigi kohaliku eestlaskonna ja organisatsioonidega tegevuste ja sotsiaalmeediavõrgustike kaudu kuni Eesti füüsilise küllastamiseni. Üle poole vastajatest tähistavad Eestiga seotud pühasid ja sarnaselt Eestis elavate eestlastega ollakse aktiivsed ka

Eesti valimistel hääletamisel. Lastega peredest soovib suur osa eesti keelt, kultuuri ja kombeid oma lastele edasi kanda ning enamik soovib säilitada ka oma Eesti kodakondsust.¹⁵

Sidemete hoidmisel ja edendamisel on tähtsal kohal suhtlus ning teabevahetus. Seetõttu on märkimisväärne, et valdkondliku veebivärava Global Estonian arendustegevus on olnud süsteemne ja regulaarne ning toimunud koostöös partneritega. Veebivärava kordumatute küllastajate arv on kasvanud võrreldes 2022. aasta algusega 37%. Veebiväravale lisandus 2022. aastal eesti- ja ingliskeelse alaalehe kõrval ka venekeelne alaaleht.

Samuti on regulaarselt antud välja valdkondlikku uudiskirja eesti ja inglise keeles. Uudiskirja saajate arv on aastaga aktiivse kommunikatsioonitegevuse abiga kasvanud 169%. Uudiskirja avajate arv püsib stabiilselt suur: üle poole väljasaadetavatest uudiskirjanumbritest avatakse.

Uuringust järeldus, et senisest enam tuleb soodustada väliskogukondade omavahelist ühendumist ja kokkupuudet, st tõhustada väliskogukondade kokkupuudet mitte ainult Eestiga, vaid ka nende endi vahel, sh eri riikides, et ei tekiks mitte ainult piirkondlikud, vaid ka üleilmne eestlaste võrgustik. Seetõttu on ühine inforuum valdkonna arendamisel jätkuvalt võtmekoht. Head vastukaja on saanud alates 2021. aastast regulaarselt kahel korral

¹⁴ Üleilmse eestluse tegevuskava täitmise maksumus on „Eesti välispoliitika arengukava 2030“ tulemusaruandes.

¹⁵ Balti Uuringute Instituut 2022. Eesti väliskogukonnad: identiteet, hoiakud ja ootused Eesti riigi suunal.

aastas toimuvad virtuaalfoorumid eestlastele üle maailma.

Juba mitu viimast aastat on Eestisse tagasi pöördunud enam eestlasi, kui siit lahkunud. Kõige rohkem naaseb inimesi Soomest, Venemaalt ja Ühendkuningriigist. See tähendab, et märkimisväärne hulk inimesi vajab tugiteenuseid Eestis (taas)kohanemisel. Eesti integratsiooni monitooringu põhjal võib väita, et tugiteenuseid kasutanud inimeste hulgas oli rahulolu nendega suur, kuid märkimisväärne osa ei teadnud tugiteenuste olemasolust. Seega on lisaks vajalike tugiteenuste pakkumisele ja arendamisele vaja panna rõhku ka teavitusele.

Eraldi rühmana võib käsitleda perekondadega tagasipöörduvaid lapsi ja noori, kes sageli ei ole

varem Eestis elanud. See sihtrühm vajab tuge eesti keele õppel, sest vähene keeleoskus võib piirata nende võimalusi haridustee jätkamisel või üldse Eesti elu ja ühiskonnaga kohanemisel. Seega on oluline toetada lapsi ja noori Eestis kohanemisel.

Tähtis on teadvustada Eesti väliskogukondi laiemalt kui Eesti pikaajalise arengu ja konkurentsivõime võimalikke tugevdajaid. Uuringule tuginedes võib väita, et lisaks klassikalisele majanduslikule rahasiirdele või investeeringutele saavad eestlased arendada välismaal Eesti elu ka muudel viisidel, näiteks läbi ideede, hea praktika ja oskuste jagamise ning sotsiaalse kapitali, nagu võrgustikud ja tutvused, sh Eesti tutvustamine.

Tegevuskava tegevussuundade elluviimine 2022. aastal

Tegevuskava raames planeeriti üldiselt valdkonda ja kujundati poliitikat, jätkus koostöö partneritega ning käivitati mõningad uued algatused. „Sidusa Eesti arengukava 2030“ elluviimiseks jätkus

koostöö Välisministeeriumi, Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi vahel ning „Üleilmse eestluse tegevuskava 2022–2025“ raames ülemaailmse eestluse koostöökomisjoniga¹⁶.

Tegevuskava tegevussuund 1. Eesti identiteedi edendamine ja säilitamine välismaal¹⁷

Jätkusid üleilmse eestluse valdkonna toetusprogrammid, näiteks omaalgatusprojektide ja kultuuriseltside toetusprogramm ja diasporaa väljaannete toetusprogramm, mis kõik panustavad eesti keele, meelega ja identiteedi hoidmisele ja edendamisele välismaal. Ühise inforuumi toetamiseks arendati partneritega süsteemselt veebivärvavat Global Estonian. Veebivärvava kordumatute küllastajate arv on kasvanud võrreldes 2022. aasta algusega 37%. Eesti väliskogukondadele suunatud omaalgatusprojektide taotlusvooru raames sai toetust 25 projekti üle maailma. Valdkonna teabevahenda-

jatele korraldati õppeseminar „Meediaruum 2022“, millest sai osa 17 inimest. Eesti väliskogukondade väljaannete toimetustele mõeldud 2022. aasta toetusprogrammist sai toetust kuus väljaannet. Oluline on esile tuua, et valmis seni valdkonna mahukaim uuring „Eesti väliskogukonnad: identiteet, hoiakud ja ootused Eesti riigi suunal“. Jätkutegevusena valmistati ette uuring „Noored eestlased välismaal: lahkumise põhjused, suhted Eestiga ja tagasipöördumine“.

¹⁶ Lisainfot leiab aadressilt <https://www.riigiteataja.ee/akt/326062019003?leiaKehtiv>.

¹⁷ Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Riigivalitsemine“ muutusega D „Parandame riigi rahvusvahelist positsiooni ja tagame julgeoleku ning turvalisuse“.

Tegevuskava tegevussuund 2. Üleilmse eestlaskonna kaasamine Eesti ühiskonna ellu ja arengusse, koostöö edendamine ning kvaliteetsete teenuste tagamine¹⁸

2022. aastal algas katseprogramm, kus Eesti juurtega 21–35-aastased noored said taotleda stipendiumit erialase praktika läbimiseks Eestis. Stipendiumiprogramm osutus väga populaarseks ja sai osalejatelt head tagasisidet. Erialase praktika sooritas Eestis 16 noort. Populaarseks on osutunud ka regulaarselt kaks korda aastas – kevadel ja

sügisel – toimuvad virtuaalfoorumid eestlastele üle maailma. Iga foorumiga kasvab vaatajate arv. Oluline on ka see, et vaatajaid on foorumil igast maailma nurgast: möödunud korral muu hulgas Afganistanist, Jamaicalt, Taiwanist ja El Salvadorist.

Tegevuskava tegevussuund 3. Eestisse tagasipöördumise ning Eesti eluga (taas)kohanemise toetamine¹⁹

Viimaste aastate jooksul on Eestisse kolinud või tagasi pöördunud palju eestlasi, kes varem elasid välismaal. Integratsiooni Sihtasutus jätkas toimiva nõustamisteenuse pakkumist ja tugivõrgustiku

loomist, et soodustada tagasipöördumist. Tagasipöördumisinfort sai 640 inimest. Rahastuse sai 40 tagasipöördumistoetuse taotlust ja toetust 102 inimest.

KOKKUVÕTE

Üle 191 000

eestlase elab Statistikaameti värskete andmete kohaselt väljaspool Eestit. See on 17% eestlaste koguarvust; nendest on rahvastikuregistri andmetel (1.01.2023) **123 613** Eesti kodanikku.

Peaaegu kõik välismaal elavad inimesed **tunnevad Eestiga sidet** ja hoiavad kontakti (uuringule vastanutest **98%**).

2022. aastal käivitus pilootprogramm, kus Eesti juurtega noored (vanuses 21–35 eluaastat) said taotleda stipendiumit erialase praktika läbimiseks Eestis. **Erialase praktika sooritas Eestis 16 noort.**

25 projekti

Üle maailma said toetust Eesti väliskogukondadele suunatud omaalgatuslike projektide taotlusvooru raames.

Eesti väliskogukondade väljaannete toimetustele suunatud 2022. aasta toetusprogrammist said **toetust 6 väljaannet.**

Ligi 7000

Eesti kodanikku pöördub igal aastal (tagasi) Eestisse elama.

¹⁸ Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Ruum ja liikuvus“ muutusega A „Tagame elujõulise kultuuriruumi“.

¹⁹ Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Oskused ja tööturg“ muutusega F „Suurendame ühiskondlikku sidusust ja võrdseid võimalusi hariduses ning tööturul“ ning sihi „Rahva kestlikkus, tervis ja sotsiaalkaitse“ muutusega A „Kujundame tervikliku rahvastiku- ja perepoliitika kestliku rahvastiku ja heaolu tagamiseks“.

Olulisimad edusammud 2022. aastal

1. Alustati rahvuskaaslastest noortele suunatud stipendiumiprogrammiga erialase praktika tegemiseks Eestis.
2. Arendati veebivärvavat Global Estonian ja „Meediaruum 2022“ diasporaa väljaannetele ja teabevahendajatele.
3. Valmis uuring „Eesti väliskogukonnad: identiteet, hoiakud ja ootused Eesti riigi suunal“.

Olulisimad väljakutsed ehk mõjukamad tegevused aastatel 2023–2026

- Hoolimata viimaste aastate edusammudest on jätkuvalt vaja **ehitada ja tugevdada ühist inforuumi**, et hoida paremini sidet ja suhelda süsteemsemalt eestlastega välismaal. Ühise inforuumi ja kiire infovahetuse vajalikkus on eriti hästi esile tulnud kriisiolukordades: koroonapandeemias ja Venemaa sõjalise agressiooni valguses Ukraina vastu. Ühise inforuumi mõju ei saa alahinnata ka igapäevases suhtluses ja infovahetuses.
- Senisest veelgi suurem tähelepanu ja lisategevused on vaja suunata **eri vanuses Eesti juurtega laste ja noorte kaasamiseks välismaal**, sest noori tuleb üldiselt pidada oluliseks kokkupuutepunktiks, mille kaudu säilitada tulevikus eesti kogukondade elujõulisus terves maailmas. Olulisel kohal on haldusaladevaheline koostöö olemasolevates tegevustes ja ka uute tegevuste väljatöötamisel, et tuua Eesti juurtega noored Eesti (kõrg)koolidesse või välismaale õppima läinud Eesti tudengid pärast õpinguid just Eesti tööturule. Oluline on tekitada lisavõimalusi Eesti päritolu lastele ja noortele Eestis eesti keele laagrites osalemiseks.
- Tähtis on **teavitada eestlasi välismaal rohkem Eesti e-teenustest**, sest seni on olnud teadlikkus mugavatest ja kiiretest Eesti e-lahendustest välismaal madal. Koos Eesti välisesindustega anname ID-kaardi väljastamisel soovijatele tasuta ID-kaardilugeja ning tutvustame mitmekesiseid lahendusi, mida saab ka välismaal elades mugavalt ja kiirelt kasutada. 2023. aastal oli see oluline ka Riigikogu valimiste tõttu, sest suurel hulgal välismaal elavatel eestlastel oli samuti võimalus valimistel osaleda, mis omakorda aitab kaasa nende seotusele Eesti ühiskonnaeluga.
- **Ukrainas toimuva sõja mõjudes on vaja hoida Eesti head rahvusvahelist mainet**: Eesti on turvaline, uuenduslik ja edumeelne riik. Eestlased välismaal on Eesti riigi mitteametlikud saadikud, kes aitavad kaasa Eesti hea kuvandi tutvustamisele.
- Valdikond vajab lähiaastatel **lisaressursse, et arendada edasi mitmeid edukalt alanud tegevusi, näiteks Eesti juurtega noorte Eestisse erialasele praktikale toomise või Eestis õppimise stipendium**, sest mõlemal juhul ületab huvi noorte seas märkimisväärselt riigi praeguseid toetusvõimalusi. Lähiaastatel vajab lisatähelepanu ka **üleilmse eestluse potentsiaali rakendamine äridiplomaatias**.

PROGRAMM

„Kogukondlik Eesti“

Peavastutaja: Siseministeerium

Programmi eesmärk: tugev kodanikuühiskond

Programmi visioon: Eestis on aktiivsed, avatud, haritud ja ettevõtlikud inimesed, kes kogukondade ja vabaühenduste kaudu seisavad demokraatlike väärtuste, sidusa ning vaba ja turvalise ühiskonna eest ning võtavad vastutust ja panustavad riigi kestlikkusse. Riigis on mitmekesised läbipaistvad kodanikualgatuse toetamise võimalused ja toetatakse uusi lähenemisi ja lahendusi ning võimaldatakse kogukondadel otsuste tegemisel kaasa rääkida.

„Eesti 2035“ sihid: „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“, „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“ ning „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“.

Programmi kirjeldus: programmis keskendutakse kodanikuühiskonna mõju suurendamisele ja arengu toetamisele, et aastaks 2030:

- osaleksid eri vanuses Eesti elanikud ühiskondlikus elus ja kodanikuhariduses;
- oleksid kogukonnad võimekad ja hoolivad;
- oleksid vabaühendused ja sotsiaalsed ettevõtted oma eesmärkide saavutamisel võimekad ja jätkusuutlikud;
- oleks poliitikakujundamine läbipaistev ja kaasav;
- oleks usuvabadus kehtivas õiguskorras tagatud.

Programmis on üks meede, mis koosneb kahest programmi tegevusest.

1. Kodanikuühiskonna arengu toetamine
2. Usuvabaduse tagamine

2022. aasta olulisimad edusammud

- Kodanikuühiskonna kriisivõrgustiku kaudu koordineeriti Ukraina sõjapõgenikke aitavate vabaühenduste ja riigiasutuste koostööd.
- Eesti elanikud osalevad heategevuses rohkem ja heategevuseks annetajaid on tulnud juurde.
- Astuti mitmeid samme kogukonnakeskse valitsemisviisi juurutamiseks, sh:
 - Kümnes kohalikus omavalitsuses on paranenud tänu arenguprogrammis osalemisele oskused kogukondadega koosloomeks ning valminud on mudel kohaliku omavalitsuse ja kogukondade koostööks.
 - Alustati uuendatud maakondliku kodanikuühiskonna nõustamise teenusega, mis keskendub kogukondade võimestamisele.
 - Usulistele ühendustele anti tegevustoetusi, arendati koostööd ning korraldati erinevaid sihipäraseid koolitusi ja teavitustegevusi.

Programmi mõõdikud²⁰ ja eelarve täitmine

Programmi mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed		Allikas
	2020	2021	2022	2022	2023	
Vabatahtlikus tegevuses osalemise määr	49%	-	-	≥ 49%	≥ 49%	Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring
Osakaal elanikest, kes tunnevad, et neil ei ole võimalust mõjutada ühiskonda (täiesti nõus ja pigem nõus)	48%	-	-	< 48%	< 48%	Eesti integratsiooni monitooring (EIM)
Eesti vabauhenduste elujõulisuse indeks	2,1	2,1	-	≤ 2,1	≤ 2,1	Ameerika Ühendriikide arengukoostöö agentuur (USAID)

Meetme mõõdikud						
Osakaal MTÜ-dest, kellel on rohkem kui kolm rahastamisallikat	-	-	-	33%	33%	Uuring „Kodaniku-algatuse institutsionaliseerumine“
Tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirja kuulujatele tehtud annetuste kogusumma, mln €	48,9	54,7	-	43	49	Maksu- ja Tolliamet, INF 9
Palgaliste töötajatega MTÜ-de arv ja osakaal	9300 / 22,5%	9760 / 23,2%	9799 / 22,7%	9800 / 25%	9800 / 25%	Majandusaasta aruanded, sh korteriühistud
Osakaal Eesti elanikest, kes väljendavad postmaterialistlikke väärtusi	-	-	-	Täpsustub		European Values Survey

Programmi eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	2022. a esialgne eelarve	2022. a lõplik eelarve	2022. a eelarve täitmine
Kulud	3 814	5 793	4 824
Investeeringud	178	411	33

Programmi tegevuste 2022. aasta kulud (tuhandetes eurodes)

²⁰ Programmiga kinnitatud mõõdikute 2022. aasta tulemused on tulemusaruande esitamisel puudu, kuna osa tulemusi kogutakse 2023. aastal ning osa tulemusi möödunud aasta kohta selguvad 2023. aasta jooksul. Seetõttu on programmi olukorra analüüsimiseks kasutatud teisi olemasolevaid mõõdikuid ja antud hinnang elluviidud tegevuste mõjususele.

Olukorra analüüs

1. jaanuari 2023. aasta andmetel on Eestis registreeritud 24 126 MTÜ-d ja 827 sihtasutust. See on 789 MTÜ-d ja 8 sihtasutust enam kui 2021. aastal. Olgugi et registreeritud vabaühenduste arv ei anna iseenesest sektorist tervikpilti, on siiski oluline jälgida registreerimise trendi. MTÜ-dest 91% kasutab igapäevase töökeelena eesti keelt, 18% vene keelt ja 10% inglise keelt. Enamik MTÜ-sid tegutseb kohalikul, st valla, küla, linna või linnaosa tasandil. Kõige levinumad tegevusvaldkonnad on vaba aja sisustamine ja huvitegevus, sport ja kehakultuur ning kultuur ja kunst.

2022. aasta möödus Eesti vabaühendustele heategevuse ja Ukrainas toimuva sõja mõjudega kohanemise sildi all. Eesti kodanikuühiskond reageeris sõjale kiiresti ja asus esimestest päevadest alates Ukraina heaks annetusi koguma. Kui 2021. aastal kogusid Eesti vabaühendused kokku 54,7 miljonit eurot annetusi, siis ainuüksi kahe nädala jooksul alates sõja algusest olid viis suuremat vabaühendust kogunud rohkem kui kaheksa miljonit eurot ehk 15% sellele eelnenud aasta annetustest.

Kodanikuühiskond suudab reageerida ühiskondlike probleemidele kiiresti ja kohandada oma tegevusi. Selle kinnituseks nägime, **kuidas vabaühendused ja organisatsioonid abistasid ja abistavad tänaseni Ukrainat ja Eestisse saabunud Ukraina sõjapõgenikke** ning kuidas Eesti inimesed avasid oma kodud sõjapõgenike majutamiseks ja varustasid neid hädavajalike esmatarbekaupadega. Riigi positiivse meetmena võib ära märkida tulumaksuseaduse muudatused, millega **muudeti Ukraina aitamiseks tehtud annetused juriidilistele isikutele täielikult maksuvabaks.**

Selleks, et koordineerida abipakkumisi ja riiklike abivajadusi, **taaskäivitas Siseministerium kodanikuühiskonna kriisivõrgustiku töö**, mis keskendus Ukraina sõjapõgenikega seotud vabatahtlike ja kodanikuühiskonna kaasamisega seotud teemadele. Võrgustikku kuuluvad annavad regulaarseid ülevaateid oma tegevusvaldkonnast, koondavad

oma valdkonnast nii positiivseid näiteid kui ka lahendamist vajavaid probleeme ja esitavad neid võrgustikule, kus arutatakse võimalikke lahendusi.

Tööd jätkasid 2021. aastal konkursiga valitud kodanikuühiskonna valdkonna strateegilised partnerid. Vabaühenduste Liit ja MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused suurendavad elanike aktiivsust ja teadlikkust ning toetavad vabaühenduste võimekust, MTÜ Sotsiaalse Innovatsiooni Labor aitab kaasa hoolivate ja võimekate kogukondade arengule ning MTÜ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik aitab parandada sotsiaalsete ettevõtete võimekust. Partnerlus kestab 2024. aasta lõpuni.

2023. aasta alguses tähistas 15. tegutsemisaasta täitumist kodanikuühiskonnas väärtustatud ja hinnatud vabaühenduste võimekuse toetaja Sihtasutus Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK), mis on selle ajaga toetanud 2130 projekti kokku 19 miljoni euroga. Siseministeriumi valitsemisala kõrval on kodanikuühiskonnale jätkuvalt oluline positiivne mõju Norra, Islandi ja Liechtensteini rahastatud aktiivsete kodanike fondil²¹, millest toetatakse aastatel 2019–2023 Eesti kodanikuühiskonda 3,3 miljoni euroga.

2022. aastal astuti mitmeid jõulisi samme kogukonnakeskse valitsemisviisi²² juurutamiseks, sh:

1. Uuendati **maakondlikku kodanikuühiskonna nõustamisteenust:** alates 2023. aasta algusest pakutakse lisaks proaktiivseid tegevusi kogukondade võimestamiseks.
2. **2022. aastal jõudis lõpuni kohaliku omavalitsuse ja kogukondade koosloome arenguprogramm.** See on esmakordne süsteemne lähenemine kohaliku tasandi koostöö edendamiseks ja kogukonnakeskse lähenemisviisi juurutamiseks. Arenguprogrammis omandas kümme kohaliku omavalitsuse ja kogukondade meeskonda põhjalikud teadmised koosloomest. Õpitut saavad nad rakendada oma piirkonnas kogukondade koostöö arendamiseks. Programmi raames valmis ka

²¹ *Active Citizens Fund (ACF).*

²² Kogukonnakeskne valitsemisviis koostöömeetod, mille kohaselt kohaliku omavalitsuse eestvedamisel selgitatakse välja sõltumata valdkonnast inimeste heaolu häirivaid probleeme ja leitakse neile lahendus üheskoos elanikkonnaga piirkondliku kogukondlikkuse järgi. Keskkel kohal on piirkondlike kogukondade moodustamine (olemasolu), nende osalus ja kaasatus kogukondade esindajate kaudu erinevates vormides nii probleemide väljaselgitamiseks, kirjeldamiseks kui ka võimalike lahendusvariantide väljatöötamiseks ja otsustusprotsessidesse ning seejärel ka elluviimisesse, et oma elu- ja toimekeskkonna heaolu kujundada.

kogukondadega koosloome mudel, mida on igal kohalikul omavalitsusel võimalik lihtsa vaevaga oma piirkonnas rakendada. Mudeli levitamiseks seotud tegevused jätkuvad 2023. aastal.

3. Kogukondade võimestamiseks jätkas KÜSK kogukonna eestvedaja stipendiumi konkursiga, mille eesmärk on toetada motiveeritud ning kogukonna arendamiseks vajalike oskuste, teadmiste ja võimetega eestvedajaid.

Programmi tegevuste elluviimine 2022. aastal

Programmi tegevus 1. Kodanikuühiskonna arengu toetamine²³

Oodatav tulemus 1.1. Teadlikud ja aktiivsed elanikud

Üks oluline suund on tegeleda eesti keelt mitte-kõnelevate elanike ühiskondliku aktiivsusega. Selleks korraldati Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi avalik taotlusvoor „Eestis elavate kolmandate riikide kodanike kaasamine vabatahtlikku tegevusse“, mille eesmärk on suurendada Eestis elavate kolmandate riikide kodanike osalemist vabatahtlikus tegevuses tööandjate, kohalike omavalitsuste ja ülikoolide kaudu. Projekti raames töötas Vabaühenduste Liit välja vahendusteenuse, mis viib vabatahtlike kaasamiseks omavahel kokku vabaühendused ning tööandjad, ülikoolid ja kohalikud omavalitsused. Lisaks pakuti arendustegevusi vabaühendustele, kes soovivad kaasata eesti keelest erineva emakeelega vabatahtlikke, ja uuendati Vabatahtlike Värava infoportaali aadressil www.vabatahtlikud.ee, mis on kättesaadav kolmes keeles. 2022. aasta septembriks valmis infoportaali uuendus koos uute funktsioonide ja võimalustega, näiteks kasutajate loomine, vanade kuulutuste haldamine ja vabatahtlike andmebaasi loomine.

Vabaühendustes tegutsevate eestvedajate väsimise ja vähese järelkasvu probleemiga tegelemiseks korraldab Vabaühenduste Liit aktiivsete kodanike fondi toel vabaühenduste tulevikujuhtide arenguprogrammi, et valmistada ette tulevasi juhte, kes viiksid vabaühendused uuele tasemele. Arenguprogrammi raames arendatakse osalejate juhtimisteadmisi, -oskusi ja -hoiakuid, töötades nende motivatsiooni, valmisoleku ja julgusega võtta suuremat vastutust vabaühenduste juhtimisel. Arenguprogrammis osales kaks lendu ehk kokku 26 tulevast juhti.

Heategevuseks annetamise edendamiseks koostas Siseminister analüüsi ja ettepanekud võimaluste kohta, mis motiveeriksid senisest enam nii eraisikuid kui ka ettevõtjaid heategevuseks annetama. Taaskord toimusid juba traditsiooniks saanud üle-eestilised annetamistalgud, kus seekord osales 130 algatust ja heategevuseks koguti ühe päeva jooksul üle 141 000 euro.

26. novembril tähistatakse Eestis kodanikupäeva. Kodanikupäeval tõstetakse esile tegusate ja ettevõtlike inimeste panust Eesti ühiskonna arengusse. 28. novembril 2022 toimus kodanikupäeva pidulik tänuüritus, kus siseminister andis üle 14 kodanikupäeva aumärki aktiivsetele ja hoolivatele kodanikele. Sedalaadi tunnustussündmuste korraldamine aitab toetada Eesti arengut, ühiskonna sidusust ja toimimist ning tagada siseturvalisust. Kodanikupäeva paiku toimusid ka maakondlikud tunnustussündmused, mida korraldavad maakondlikud arenduskeskused. Vabatahtlike tunnustuskonkurss, mis toimub traditsiooniliselt vabatahtlike päeva puhul detsembris, korraldati ja kodanikuühiskonna aasta tegijaid tunnustati sel korral 20. jaanuaril 2023.

Oodatav tulemus 1.2. Võimekad ja hoolivad kogukonnad

2022. aastal jõudis lõpuni kohaliku omavalitsuse ja kogukondade koosloome arenguprogramm, mis oli esmakordne süsteemne lähenemine kohaliku tasandi koostöö edendamiseks ja kogukonnakeskse lähenemisviisi juurutamiseks. Arenguprogrammis omandas koosloomest põhjalikud teadmised kümme kohaliku omavalitsuse ja kogukondade meeskonda, kes rakendavad õpitut oma piirkonnas kogukondade koostöö arendamiseks. Programmi raames valmis ka kogukondadega

²³ Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Majandus ja kliima“ muutusega C „Kujundame paindliku ja turvalise majanduskeskkonna, mis soodustab uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi“ ja sihi „Riigivalitsemise“ muutusega A „Suurendame valitsemise ühtsust ja tagame sujuva riigi toimimise“.

koosloome mudel, mida on igal kohalikul omavalitsusel võimalik võtta lihtsa vaevaga üle ja oma piirkonnas rakendada. Mudeli levitamiseks seotud tegevused jätkuvad 2023. aastal.

Arenguprogrammile lisaks jätkas KÜSK **kogukonna eestvedaja stipendiumi konkursiga**, mille eesmärk on toetada motiveeritud ning kogukonna arendamiseks vajalike oskuste, teadmiste ja võimetega eestvedajaid. Konkursile esitas taotluse 125 inimest. Stipendium on kuni 5000 eurot ja see antakse välja kuni 20 inimesele.

Võimekate ja hoolivate kogukondade arengule aitab kaasa **maakondlik kodanikuühiskonna nõustamisteenus**. 2022. aastal valmisid analüüs ja ettepanekud nõustamisteenuse täiendamiseks alates 2023. aastast. Edaspidi kasvab nõustamisteenuse maht igas maakonnas, mis võimaldab konsultantidel keskenduda süsteemse võrgustikupõhise kaasamise edendamisele ja kogukondade võimestamisele. Nii tekib konsultantidel ja kohalikel omavalitsusel ülevaade oma piirkonna kogukondadest, mis loob eeldused kogukondliku omaalgatuse soodustamiseks ja kogukonnaliikmete suunamiseks arenguks vajalike vahenditeni.

Koroonakriisi ajal tööd alustanud ja 2022. aastal jätkanud **kodanikuühiskonna kriisivõrgustik** aitab samuti kogukondade rolli tugevdada. Kriisivõrgustik keskendus Ukraina sõjapõgenikega seotud vabatahtlike ja kodanikuühiskonna kaasamisega seotud teemadele. Võrgustikku kuulujad annavad regulaarseid ülevaateid oma tegevusvaldkonnast, koondavad oma valdkonnast nii positiivseid näiteid kui ka lahendamist vajavaid probleeme ja esitavad need kriisivõrgustikule, kus arutatakse võimalikke lahendusi. Kriisivõrgustik kohtub kaks korda kuus vähemalt 2023. aasta juunini.

2022. aastal korraldati neljandat korda **koolinoorte konkurss „Koos suudame“**, mida viiakse ellu koostöös MTÜ-ga Proovikivi. Konkursi eesmärk on innustada noori tegema koostööd eakaaslastega, et panna end üheskoos proovile ning mõelda oma kogukonna – näiteks kooli või kodukoha – või kogu ühiskonna probleemidele ja sellele, kuidas üheskoos kogukonnaliikmetega neid probleeme kodanikalgatusega lahendada. Konkursi tulemused selguvad mais 2023.

Siseministeeriumi strateegiline partner **MTÜ Sotsiaalse Innovatsiooni Labor** keskendus 2022. aastal kahele peamisele tegevusele ja tegi sealjuures aasta jooksul koostööd umbes 30 kohaliku omavalitsusega järgmises:

1. kohaliku omavalitsuse võrgustiku algatamine ja juhtimine ning kogukondade kaasamise mudeli arendamine;
2. võrgustikupõhise piirkondliku koosloomeformaadi ehk heaolu nõukogu algatamine ja arendamine.

MTÜ Sotsiaalse Innovatsiooni Labor töö tulemusena on 2022. aasta lõpuks **vähemalt kümnes kohalikus omavalitsuses kaardistatud kogukonnad ja käivitatud süsteemsed koostööformaadid** kogukondade kaasamiseks kohaliku elu küsimustesse.

Oodatav tulemus 1.3. Võimekad vabäihendused ja sotsiaalsed ettevõtted

Võimekate vabäihenduste ja sotsiaalsete ettevõtete vallas on oluline roll KÜSKil. 2022. aastal toetati vabäihendusi sarnaselt varasematele aastatele arenguhüpet ettevalmistava taotlusvooru ja arenguhüppe taotlusvooru kaudu ning anti välja aasta vabäihenduse stipendium ja stipendiumid õpilastele ja juhendajatele koolinoorte konkursil „Koos suudame“.

NULA programm (inkubaator ja starditoetuste konkurss) toimus jätkuvalt väga hästi. Heateo Sihtasutus on NULA inkubaatori rakenduspartner ja viib selle tegevusi ellu kuni 2023. aasta lõpuni. NULA olulisusest ja nähtavusest ühiskonnas annab märku 2021. aasta lõpus NULA inkubaatori toetamiseks koostöölepingu sõlminud Luminor Bank AS, kes pikendas koostöölepingut aastaks 2023. Luminor Bank AS pakub inkubaatoris kasutamiseks mentoreid ja kuni 15 000 eurot NULA kommunikatsioonitegevusteks.

Lisaks osaleb KÜSK koos Eesti partneritega rahvusvahelises projektis, mille eesmärk on 2023. aastal **rajada sotsiaalse innovatsiooni kompetentsikeskus** Eestis. KÜSKi sihtrühm ehk vabäihendused ja sotsiaalsed ettevõtted, aga ka era- ja avalik sektor laiemalt aitavad sotsiaalset innovatsiooni puudutavat teavet laialdaselt levitada ja saavad seda kasutada oma ettevõtmistes. 2022. aastal hakati koostama sotsiaalse innovatsiooni visioonidokumenti ja 2023. aasta alguses toimuvad avalikud arutelud, kuhu kaasatakse sidusrühmi mitmelt poolt Eestist.

Jätkus **hea koostöö maakondlike arenduskeskuste võrgustikuga** ja vabäihenduste konsultantidega, et suurendada vabäihenduste mõju Eesti eri piirkondades. 2022. aasta jooksul nõustasid konsul-

tandid kokku 1654 korral, millele lisandus ligi 24 065 külastust mtypi.ee veebikeskkonnas. See on 1300 külastaja võrra enam kui 2021. aastal. Maakondlike kodanikuühiskonna konsultantide klientide seas viidi läbi küsitlus, mis näitas väga suurt rahulolu: 97% vastanutest tõid välja, et nad said e-kirja või kohtumise teel nõustamisel oma küsimusele vastuse või probleemile lahenduse. KÜSK tegi koostööd Kultuuriministeeriumiga, et aidata kaasa Euroopa Sotsiaalfondi perioodi 2014–2020 prioriteetsel suunale „Sotsiaalse kaasatuse suurendamine“²⁴. Selleks aitasid vabaühenduste konsultandid kaasa uussisserändajate lõimumisele. Samuti toimusid koolitused uussisserändajatega tegelemiseks ning inglise ja vene keele koolitused, koostati infomaterjale kolmes keeles ning täiendati MTYabi.ee venekeelset lehte.

KÜSKi rahvusvahelise koostöö toetamise konkursidel oli 2022. aastal oluliselt rohkem taotlejaid kui varem. Konkursid võimaldavad Eesti vabaühendustel teha rahvusvahelist koostööd, sh osaleda rahvusvahelistes koostööprojektides ja valdkonnale olulistel sündmustel välismaal ning korraldada rahvusvaheliste katusorganisatsioonide sündmusi Eestis. Kõik need tegevused aitavad kaasa vabaühenduste võimekuse kasvule. Sarnast toetust ei ole vabaühendustel võimalik taotleda teistest programmidest. 2023. aasta alguses avanevad mitmed Euroopa Liidu programmid, mille taotlusvoorudes osalemiseks vajavad vabaühendused rahalist tuge ja seepärast on oluline, et KÜSK jätkaks rahvusvahelise koostöö toetamist.

Koostöös Tallinna Ülikooli uurimisrühmaga kaardistas KÜSK 2022. aastal vabaühenduste tegevusvõimekust ja analüüsis KÜSKi toetuste mõju²⁵, täpsemini:

1. võrreldi eri valdkondade tegevusvõimekuse näitajaid, mille puhul eristatakse ühingu, kes on varem saanud KÜSKist toetust tegevusvõimekuse tõstmiseks mõeldud taotlusvoorudest, ja ühingu, kes ei ole;
2. analüüsis tegevusvõimekuse komponentide vahelisi seoseid;

3. koostati tegevusvõimekuse indeksi ja ala-indeksite valem.

Uuringust selgus, et **võrreldes kõigi Eesti vabaühendustega on KÜSKi taotlusvoorudes osalevate ühingute liikmeskonnad keskmiselt suuremad, nende seas on enam palgatöötajatega ühingu ja ka vabatahtlike kaasamine on nende seas levinum.**

Siseministeeriumi strateegiline partner Vabaühenduste Liit aitab vabaühenduste võimekust tõsta eelkõige oma liikmete ja võrgustike kaudu. Näiteks veab Vabaühenduste Liit eest **annetuste kogujate võrgustikku**, et toetada vabaühenduste võimekust koguda annetusi. Annetuste abil saavad vabaühendused suurendada ja mitmekesistada oma tulubaasi. Ühtlasi on võimekad annetuste kogujad head elanike kaasajad. **Huvikaitsevõrgustik** koondab erinevaid huvikaitseorganisatsioone, kes jagavad võrgustikus kogemusi ja leiavad ühistele probleemidele lahendusi. 2022. aastal jätkati kahe **juhtide võrgustikuga**. Nende eesmärk on kompetentsimudeli²⁶ põhjal toetada juhtide võimekust ning parandada juhtimiskvaliteeti ja organisatsioonide jätkusuutlikkust. **Avatud valitsemise partnerluse võrgustik** koondab ühendusi, kes aitavad kaasa avatud valitsemise partnerluse tegevuskava koostamisele ja laiemalt ühiskonna avatumale valitsemisele. **Vabatahtlike kaasamise võrgustik** keskendub organisatsioonide suutlikkusele vabatahtlike kaasata. Kõiki võrgustikke disainitakse ja planeeritakse koos osalejatega. Teemade valik, toimumise sagedus ja meetodika otsustatakse kõikides võrgustikes koosloomes.

Siseministeeriumi strateegilise partneri **MTÜ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku eesmärk on oma tegevusega parandada sotsiaalsete ettevõtete tegutsemiskeskonda, et nad saaksid kiiremini areneda ning avaldada suuremat mõju ühiskonnale ja keskkonnale.** 2022. aastal koostati sotsiaalse ettevõtluse ja innovatsiooni koostöökokkulepe, mille allkirjastasid 23 organisatsiooni nii era-, avalikust kui ka kolmandast sektorist. Samuti viis MTÜ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik koostöös Euroopa sotsiaalse ettevõtluse võrgustikuga EUCLID juba kaks aastat järjest läbi uuringu. See andis hea

²⁴ Täpsemini tehti koostööd meetme „Võimaluste loomine Eestis elavate ning ühiskonda vähelõimunud püsielanike aktiivse hõive ja ühiskondliku aktiivsuse suurendamiseks ja uussisserändajate kohanemise ja hilisema lõimumise toetamiseks“ tegevuse „Tugivõrgustike kontseptsiooni väljatöötamine ja rakendamine“ raames.

²⁵ Uuringuraport leiab veebilehelt <https://kysk.ee/wp-content/uploads/2023/01/2022-KUSK-uuringu-raport.pdf>.

²⁶ Kompetentsimudeli leiab veebilehelt <https://heakodanik.ee/wp-content/uploads/2020/02/vabau%CC%88henduse-juhi-kompetentsimudel.pdf>.

ülevaate sektoris tegutsevate sotsiaalsete ettevõtete käekäigust ja arenguvajadustest – neid tulemusi saame kasutada valdkonna arendamiseks.

Samuti korraldas MTÜ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik koostöös 15 partneriga eri sektoritest 7. oktoobril 2022 Põhjala tehases **Baltikumi esimese ja suurima mõju ja jätkusuutlikkuse festivali „Impact Day“**, kus osales kokku ca 1500 inimest. Sündmus oli mitmes mõttes silmapaistev: osales 15 kaaskorraldajat avalikust, era- ja mittetulundus-sektorist ja 50 partnerit ning osalejate keskmine rahulolu kümnepalliskaalal oli 8,06. Samuti väärrib märkimist, et erinevate meediavahenditega jõuti ligikaudu 440 000 inimeseni, st umbes 33%-ni Eesti elanikkonnast.

Oodatav tulemus 1.4. Läbipaistev ja kaasav poliitikakujundamine

Eesti vabariikide huvikaitsevõimekus on võrreldes teiste organisatsioonidega piirkonnas

Programmi tegevus 2. Usuvabaduse tagamine²⁸

Usuvabaduse tagamisel võetakse arvesse ja rakendatakse teadmispõhist poliitikat, arvestatakse ühiskonnas toimuvate muutustega ning kohandatakse senist head praktikat uuenevale olukorrale. Programmi tegevus hõlmab **usulisi ühendusi puudutava poliitika väljatöötamist ja elluviimist, usulistele ühendustele eraldatud toetuste kasutamise üle järelevalve tegemist, usueluküsimuste analüüsimist ning muude usulistele ühendustega seotud tegevuste korraldamist**. 2022. aastal suunati nendesse tegevustesse üle 700 000 euro. Riigi tugi, mille Siseministerium eraldab valdavalt tegevustoetustena nii otse kui ka Eesti Kirikute Nõukogu (EKN) kaudu, võimaldab teostada Vabariigi Valitsuse ja EKNi vahel 2002. aastal sõlmitud ühishuvide protokoll ning Siseministeriumi ja EKNi 2020. aasta koostöökokkuleppe eesmärke.

Usulistele ühendustele **antavate toetuste abil on paranenud toetusesaajate oikumeeniline moraal-, eetika-, haridus-, kultuuri-, diakoonia- ja sotsiaalse rehabilitatsiooni tegevus** väljaspool kirikule või kogudusele iseloomulikke usulisi talitusi ja teenistusi. Riigi ja toetusesaajate koostöö arendamine

hea ja paranen 2021. aastal.²⁷ Sellele aitas kaasa valitsuses heaks kiidetud lobistidega koostumise hea tava, mis suurendab läbipaistvust otsuste tegemisel. 2022. aastal oli plaanis uuendada vabariikide rahastamise juhendit, kuid see lükkus ressursipuuduse tõttu 2023. aastasse.

Võimalusi poliitikakujundamises osaleda on Eestis mitmeid. Hea näide on rahvaalgatus.ee, mille kaudu on võimalik esitada vähemalt 1000 digi-allkirjaga rahvaalgatusi Riigikogule. 2023. aasta jaanuari andmetel on rahvaalgatus.ee portaalis olnud 327 algatust, millest 156 on esitatud Riigikogule. **Sügisel 2022 käivitas Riigikogu avatud valitsemise ekspertrühma**, mille eesmärk on luua avatud valitsemise teekaart. Teekaart sisaldab vajalikke samme koosloomelise poliitikakujundamise poole liikumiseks avalikus sektoris igal tasandil ja selles hinnatakse nende sammude võimalikku mõju. Ekspertrühma tulemusi tutvustatakse 2023. aasta kevadel.

soodustab ja parandab ühiskonnagruppide vahelist usaldust ja üksteisemõistmist ning üldinimlike väärtushinnangute avaldumisvormide aktsepteerimist.

Riigi tugi on võimaldanud parandada usulistele ühendustele **laste- ja noortetöö kvaliteeti, töhustada sotsiaalvaldkonna teenuseid, tegelda perenõustamisega ning vähendada perevägivalda ilminguid**. Nende eesmärkide saavutamiseks korraldati koostöös Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Usuteaduse Instituudiga **hingehoidjakoolitus** laste ja noortega tegelejatele ning perenõustajatele. Koostöös Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu Kõrgema Usuteadusliku Seminariga korraldati **koguduste meeskondadele koolitused kriisijärgsel ajal inimeste psühholoogiliste probleemide ennetamise ja lahendamise kohta**. Koolituste tulemusena suurenes koostöö kaplanite, hingehoidjate, koguduste töötajate ja sotsiaalvaldkonna spetsialistide vahel.

Riskide maandamiseks korraldati usulistele ühendustele koolitusi ja teabepäevi. Pühakodade restaureerimise ja remondi teemal korraldati kooli-

²⁷ Lisainfot leiab veebilehelt <https://heakodanik.ee/wp-content/uploads/2022/12/Estonia.pdf>.

²⁸ Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Ruum ja liikuvus“ muutusega B „Planeerime ja uuendame ruumi ja teenuseid terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise, turvalisuse, elurikkuse ja keskkonnahoiuga arvestavalt“ ning sihi „Riigivalitsemine“ muutusega A „Suurendame valitsemise ühtsust ja tagame sujuva riigi toimimise“.

tuspäev kirikuhoonetes levinud ehitustehniliste probleemide ja nende lahendamise võimaluste, kunstivara hoolduse ja hoiustamise ning kiriku-aedade hoolduse ja haljastuse kohta. Samuti korraldati praktiline õppepäev „Kriisilukorrad koguduses“, mille viisid läbi eri valdkondade spetsialistid: psühholoogid, ajakirjanikud, politseinikud, päästeametnikud ja vaimulikud. Samaselt varasematele aastatele korraldati koolitus usuliste ühenduste vaimulikele abielu sõlmimise õiguse saamiseks.

Usulisi ühendusi nõustati nende enesekorralduses, muu hulgas põhikirjade või põhikirjamuudatuste ettevalmistamises registrisse kandmiseks. Samuti valmis teatmik „Kirik keset küla“²⁹, mille eesmärk on aidata kujundada usuorganisatsioonide koostööd eri tasanditel, sh avaliku sektoriga.

Muinsuskaitseameti ajalooliste looduslike pühapaikade ekspertnõukogu töös osalemise kaudu aidati kaasa looduslike pühapaikade kui oluliste mäluobjektide säilimisele ja mittekaitsealuste

pühapaikade kaitse alla võtmisele. Ajalooliste looduslike pühapaikade kaitsel on lisaks kultuuri-loomisega tähendusele ka oluline usuvabaduse tagamise mõõde, kuna maausulistele on need objektid sakraalse tähendusega.

Ühiskonna religiooniteadlikkuse suurendamine on vahetus seoses nii teadmis põhiste otsuste vastuvõtmise kui ka erinevatesse religioonidesse eelarvamusvabama suhtumise kasvuga. Selleks pakuti nõustamist, koolitusi jmt, et suurendada riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse spetsialistide teadlikkust Eestis tegutsevatest usulistest ühendustest. Eesmärgi saavutamiseks valmis 2022. aastal veebiloengute sari Eesti usulust³⁰, mida saab vaadata Siseministeeriumi kodulehe kaudu. Oluline on saavutada turvalisem ühiskond, kus nii kogukondlik elu kui ka keskkond oleksid korraldatud viisil, mis vähendaks negatiivsete nähtuste teket juba varakult ja võimaldaks usuvabadust nii individuaalsel kui ka kollektiivsel tasandil kehtiva õiguskonna raames.

KOKKUVÕTE

24 126
mittetulundusühingut

827
sihtasutust

1654
korral nõustasid maakondlike arenduskeskuste konsultandid vabaühendusi.

Uuendati maakondlikku kodanikuühiskonna nõustamisteenust.

u 12%

kasvasid annetused vabaühendustele.

Ukraina abistamiseks tehtud annetused muudeti juriidilistele isikutele täielikult maksuvabaks.

Kodanikuühiskonna kriisivõrgustik aitas Ukraina sõjapõgenikega seonduvate vabatahtlike ja kodanikuühiskonna kaasamisega seotud teemadega.

39%

elanikest on rahul elanike kaasamisega kohaliku oma-valitsuse arengu kavandamisse.

Kümnes kohalikus omavalitsuses on paranenud oskused kogukondadega koosloomeks tänu arenguprogrammis osalemisele, valmis sai mudel KOV-i ja kogukondade koostöök.

10 kohalikus omavalitsuses algatati sotsiaalse innovatsiooni võrgustik ja võrgustiku-põhine piirkondliku koosloome formaat.

²⁹ Teatmiku leiab veebilehelt <https://www.siseministeerium.ee/teatmik-kirik-keset-kula>.

³⁰ Loengusarja leiab veebilehelt <https://www.siseministeerium.ee/koolitus>.

Olulisimad edusammud 2022. aastal

1. Kodanikuühiskonna kriisivõrgustiku kaudu koordineeriti Ukraina sõjapõgenikke aitavate vabaühenduste ja riigiasutuste koostööd.
2. Eesti elanikud osalevad heategevuses rohkem ja heategevuseks annetajaid on tulnud juurde.
3. Kümnes kohalikus omavalitsuses on tänu arenguprogrammis osalemisele paranenud oskused kogukondadega koosloomeks ning valminud on mudel kohaliku omavalitsuse ja kogukondade koostööks.
4. Alustati uuendatud maakondliku kodanikuühiskonna nõustamisteenusega, mis keskendub kogukondade võimendamisele.
5. Usulistele ühendustele anti tegevustoetusi, arendati koostööd ning korraldati erinevaid sihipäraseid koolitusi ja teavitustegevusi.

Olulisimad väljakutsed ehk mõjukamad tegevused aastatel 2023–2026

- **Kogukonnakeskse lähenemisviisi kui rohujuure demokraatiat viljeleva valitsemisviisi juurutamine.** Plaanis on soodustada kohalike omavalitsuste koostööd kohalike elanike ja piirkondlike kogukondadega ning aidata suurendada elanike rahulolu kohaliku omavalitsuse valitsemisega. Kasutusele võetakse kogukonnakeskne lähenemisviis ja jätkatakse 2023. aastast ümber kujundatud maakondliku kodanikuühiskonna nõustamisteenuse osutamist. Selle tulemusena saavad kohalikul tasandil tegutsevad kogukonnad kogukonnakeskseks lähenemisviisiks senisest enam tuge.
- **Riigi demokraatia ja säilienõtkuse tagamiseks vabatahtlike võrgustiku rajamine ja arendamine.** Võrgustiku eesmärk on, et keskvõimu tasandilt rohujuure tasandile ja vastupidi jõuaks adekvaatne ja kontrollitud info otsuste tegemiseks. Siseministeeriumi koordineerimisel on katsetatud sellist võrgustikku nii koroon- kui ka Ukraina sõjapõgenike kriisis. Vabatahtlike võrgustik aitab kaasa kohaliku tasandi demokraatia ja kodanikuühiskonna arengule ning on osa kogukonnakesksest lähenemisviisist.
- **Kodanikuühiskonna uuenduslike ja innovaatiliste algatuste fondi käivitamine.** Kaks aastat kestnud koroonaviirusest tingitud muutused ja Ukrainas toimuva sõja mõjud on välja toonud kodanikuühiskonna tegutsemisvormide innovaatilisuse ja võimekuse, samuti selge vajaduse luua pidevalt toimiv kodanikuühiskonna **uuenduslike ja innovaatiliste algatuste toetamise fond ehk innovatsioonifond**. 2023. aastal on innovatsioonifondi eesmärk mõelda kogukonnakeskse valitsemisviisi põhimõttel üheskoos elanike, kohaliku omavalitsuse ja kohalike pooltega innovatiivsel meetodil läbi nende kogukondade elanikkonnakaitse vajadused ja võimalused. Innovatsioonifondi abil planeeritakse lahendusi ja viiakse need ellu kohaliku omavalitsuse tasandil, arvestades kohalikke olusid.
- **Keskkonna loomine, mis soosib sotsiaalset ettevõtlust ja omatulu teenivaid vabaühendusi.** Kavas on suurendada sotsiaalse ettevõtluse tuntust ning selgitada selle olemust ja võimalusi, et parandada sotsiaalsete ettevõtete majandusnäitajaid ja kasvatada töökohtade arvu ning selle kaudu suurendada riigieelarve maksulaekumisi. Kõrvaldada tuleb piirangud, mis takistavad sotsiaalsetel ettevõtetel võrreldes tavaliste ettevõtetega saada ettevõtluse toetamiseks mõeldud meetmetest ühiskondlikult innovaatilisteks tegevusteks tuge.
- **Heategevuse arendamiseks võimaluste loomine, et kaasata annetamisel paremini eraraha.** Ettevõtete ja investorite annetuste soodustamiseks on viidud läbi maksupoliitika muutmise analüüs ning koostatud ettepanekud. Oluline on jätkata tööga ettepanekute jõustamiseks.
- **Saabunud põgenike ühiskonda kaasamise soodustamine, sh vabatahtliku tegevuse võimaluste pakkumine.**

PROGRAMM

„Nutikas rahvastikuarvestus“³¹

Peavastutaja: Siseministeerium

Programmi eesmärk: inimeste elusündmustega seonduvad toimingud on mugavad, lihtsasti kättesaadavad ja võimalusel automatiseeritud. Rahvastikuandmed on kvaliteetsed ning on aluseks avalike ülesannete täitmisel ja Eesti elanike lihtsal asjaajamisel.

„Eesti 2035“ sihid: „Eestis on kõigi vajadusi arvestav turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“ ning „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“.

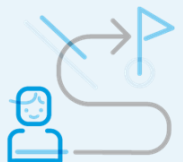
Programmi kirjeldus: programmis kavandatakse tõhusat rahvastikutoimingute poliitikat, sh erinevaid tegevusi, mis tagavad, et rahvastikuandmed on kvaliteetsed ning toetavad riigi, kohalike omavalitsuste ja Eesti elanike lihtsat asjaajamist ning rahvastikuregistri teabe taaskasutamist. Samuti suurendatakse rahvastikuregistri töökindlust ja teenuste kasutusmugavust.

Programmis on üks meede, mis koosneb kahest programmi tegevusest.

1. Rahvastikuregistri andmete kvaliteedi tagamine
2. Rahvastikuregistri andmete kättesaadavuse tagamine

2022. aasta olulisimad edusammud:

- Korraldati kiirkorras väga suurele arvule Ukraina sõjapõgenikele isikukoodi andmine ning nende elukoha registreerimine ja perekonnaseisuandmete kandmine rahvastikuregistrisse.
- Allkirjastati Eesti Vabariigi ja Soome Vabariigi rahvastiku registreerimise kokkulepe.
- Riigikogus võeti vastu seadusemuudatused, millega võimaldatakse luua automaatseid ja elektroonilisi teenuseid.
- Lisandusid kaks uut rahvastikuregistri e-teenust: abiellumisavalduse esitamine ja rahvastikuregistri andmetest väljavõtte tellimine.

³¹ Riigi eelarvestrateegia 2021–2024 järgi oleks pidanud programmi nimetus olema „Kestlik Eesti ja tõhusad rahvastikutoimingud“, kuid kuna rahvastikuministri ametikoht kaotati, muudeti programmi sisu, ulatust ja pealkirja.

Programmi mõõdikud ja eelarve täitmine

Programmi mõõdikud	Tegelik täitmine			Sihttasemed		Allikas
	2020	2021	2022	2022	2023	
Rahvastikuregistris olevate elukohtaandmete tegelikkusele vastavate andmete osakaal	75%	75%	78%	> 75%	> 75%	Statistikaamet
Rahvastikuregistrisse tehtud päringute arv (miljonites)	125	168	177	> 125	≥ 172	Siseministerium, rahvastikuregister
Rahvastikuregistri e-teenuste arv	15	15	16	> 11	> 15	Siseministerium, rahvastikuregister
Rahvastikuregistri e-teenuste rahulolu soovitusindeks (SI)	70	74	75	> 69	> 69	Recommy, rahvastikuregister

Programmi eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	2022. a esialgne eelarve	2022. a lõplik eelarve	2022. a eelarve täitmine
Kulud	5 495	7 593	5 473
Investeeringud	2 212	2 523	1 055

Programmi tegevuste 2022. aasta kulud (tuhandetes eurodes)

Olukorra analüüs

Võrreldes 2021. aastaga tehti 2022. aastal **rahvastikuregistrisse 9 miljonit päringut rohkem** (kokku 177 miljonit). Rahvastikuregistrisse tehtud päringute arvu pidev kasv näitab, et rahvastikuregistri andmete kasutamise vajadus kasvab samuti. Sellega kaasnevad lisaootused taristu ja muude tugitegevuste suhtes, mis on vajalikud näiteks andmete juurdepääsu otsuste tegemiseks ja andmete väljastamiseks.

Alates Ukrainas toimuva sõja algusest tekkis **vajadus anda suurele hulgale Ukraina sõjapõgenikele kiiresti isikukood, et neile saaks osutada sotsiaalteenuseid ja kanda nende andmed sotsiaalteenuste andmekogudesse**. Olukorra lahendamiseks anti kiirkorras Sotsiaalkindlustusametile õigus anda isikukode ja kaasati taotluste vastuvõtmiseks kõik kohalikud omavalitsused, kuhu põgenikud olid saanud. 2022. aastal **anti isiku taotluse alusel 17 303 isikukoodi**, samas aasta varem vaid 3345.

Lisaks toimus pidev ja mahukas töö selle nimel, et väga suure arvu Eestisse saabunud **Ukraina sõjapõgenike elukoha andmed saaksid kantud rahvastikuregistrisse**, et tagada neile elukoha andmete alusel kohaliku omavalitsuse ja riigiteenused. Aasta lõpuks registreeriti ligikaudu 30 000 sõjapõgeniku elukoht rahvastikuregistrisse. Samuti kanti pidevalt rahvastikuregistrisse sõjapõgenike perekonnaseisuandmeid, et teha need rahvastikuregistri kaudu kättesaadavaks teistele asutustele ning võimaldada seeläbi riigil ja kohalikel omavalitsustel osutada teenuseid, küsimata inimestelt iga kord lisadokumente.

2022. aastal lisandusid **kaks uut rahvastikuregistri e-teenust**: abiellumisavalduse esitamine ja rahvastikuregistri andmetest väljavõtte tellimine. Lisaks täiendati rahvastikuregistris teenust „Minu andmed“, kuhu lisati võimalus teha päring sugulusuhete kohta ja vaadata eestkostetavate andmeid.

2022. aastal saadeti rahvastikuregistri e-teenuste kasutajatele 86 677 tagasisideküsimustikku, millele vastas 11 778 inimest ehk 13,5% küsimustiku saanutest. Olemasolevates teenustes parendati

tagasisideküsitluste põhjal teenuste tekste, et aidata kasutajatel teenuseid paremini kasutada ja teha need selgemaks.

Programmi tegevuste elluviimine 2022. aastal

Programmi tegevus 1.1. Rahvastikuregistri andmete kvaliteedi tagamine³²

Rahvastikuregistri andmete kvaliteedi üks probleeme on **kohtulahenditega rahvastikuregistrisse kantavate andmete kvaliteet, viivitused ja mitte-täielikkus**. Probleemi üks põhjus on, et kohalikud omavalitsused sisestavad kohtulahendeid käsitsi, sest kohtute infosüsteem ei saada andmeid. 2021. aastal hakkas Justiitsministeerium analüüsima kohtulahendite andmete automaatset edastamist rahvastikuregistrisse, kuid automaatedastust takistab Justiitsministeeriumi piiratud arendusressurss ja prioriteetidid.

Koostati analüüs ja arendati rahvastikuregistrit, et kanda **perelepituse andmed (näiteks vanemate kokkulepe) hooldusõiguse muutmiseks rahvastikuregistrisse** ja tagada andmevahetuseks tehnilised lahendused nii, et 2023. aasta keskel saaks alustada perelepituse andmevahetust Sotsiaalkindlustusametiga.

2022. aastal muudeti mitut seadust. Märtsis jõustus rahvastikuregistri seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus. Muudatustega **lihtsustati menetluste läbiviimist**, et võimaldada **toiminguid automatiseerida**. Lisaks aitavad muudatused tagada **kvaliteetsemad andmed rahvastikuregistris**. Muudatustega täpsustati ka **nõudeid lisa-aadressile**. Samuti jõustus abielu sõlmimise ja abielulahutuse sündmusteenusega seotud eelnõu ehk perekonnaseisutoimingute seaduse muutmise seadus, millega **laiendati abiellumis- ja lahutusavalduse esitamise viise**. Senise asutuses kohapealse ja paberasjaajamiskeskse abielumenetluse kõrvale loodi e-riigile omane e-asjaajamine. Peamine muudatus on võimalus esitada turvalises rahvastikuregister.ee portaalis elektrooniline abiellumis- ja lahutusavaldus.

Kooskõlastusringi läbis uue **perekonnaseisutoimingute seaduse väljatöötamise kavatsus**. Selle seaduse väljatöötamise käigus on plaanis vaadata

üle ka rahvastikuregistri seadus ja nimeseadus. Eesmärk on võimaluse korral koondada erinevaid menetlusi puudutavad sätted ühte seadusesse, et tekiks üldine rahvastiku toimingute valdkonna menetlusseadus. Lisaks tuleb üle vaadata menetluste sisu, neid lihtsustada ning muuta need kvaliteetsemaks ja paberivabamaks.

Valmis rahvastikuregistri esimese sündmusteenuse – abielu sõlmimine – esimene etapp, mille jaoks koostati perekonnaseisutoimingute seaduse muutmise eelnõu, lepiti partneritega kokku, kuidas sündmusteenused luuakse, ja kirjeldati peamisi tehnilisi vajadusi. Abielu sõlmimise sündmusteenus võimaldab esitada elektroonilise abiellumisavalduse ja sõlmida seejärel abielu perekonnaseisuasutuses. Järgmises etapis lisandub abielu sõlmimise sündmusteenusele võimalus tellida isikut tõendav dokument ja broneerida abielu sõlmimise aeg avalduse esitamisel. Abiellumisavalduse esitamiseks valmis 2022. aastal e-teenus, mis sai kohe kasutajate hulgas populaarseks – seda kasutatakse juba üle poolte abiellumisavalduste esitamiseks.

Alustati rahvastikuregistri menetlustarkvara analüüsi projektiga. Eesmärk on luua uus peamiselt kohalike omavalitsuste kasutatav tarkvara, mille abil registreerida inimeste elusündmusi, luua isikukoode jne. Analüüs annab infot, mille abil kaasaajastatakse ametnike kasutajaliides ja tarkvara, uuendatakse tehnoloogiline baas ning vaadatakse üle ja võimalusel optimeeritakse tööprotsessid, arvestades sealjuures menetluste automatiseerimise vajadusega ja teenuste inimestele e-keskkonnas kättesaadavaks tegemisega.

³² Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Riigivalitsemine“ muutustega A „Suurendame valitsemise ühtsust ja tagame sujuva riigi toimimise“ ja B „Parandame riigi ja KOVi teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust ning vaatame üle vastutuse jaotumise“.

Ühtse digivärava määruse³³ järgi on Eestil kohustus muuta mitu inimestele ja ettevõtetele siiani riiklikult osutatud teenust üleeuroopaliseks. Rahvastikuregistri teenustest muutuvad Euroopa Liidu inimestele kättesaadavaks elukoha registreerimine ning elukoha- ja sünnitõendi väljastamine.

Selleks, et osutada Eesti e-teenuseid välismaalastele paremini, alustas Siseministerium koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumiga **analüüsi isikukoodi väljastamise võimaluste laiendamise ja automatiseerimise kohta**, lähtudes eIDAS-e e-identimise ja e-tehingute määruse tehnilisest lahendusest. Analüüs viiakse läbi 2023. aasta jooksul ning selle käigus selgitatakse välja erinevad lahendused ja koostatakse projekti elluviimise plaan.

21. septembril 2022 allkirjastasid Eesti siseminister Lauri Läänemets ja Soome regionaal- ja riigihaldusminister Sirpa Paatero **Eesti Vabariigi valitsuse ja Soome Vabariigi valitsuse vahelise rahvastiku registreerimise kokkuleppe**. Kokkuleppe eesmärk on laiendada isikute ringi, kelle kohta Eesti ja Soome vahetavad elukoha andmeid, ning hakata vastastikku edastama oma kodanike perekonnasündmuste andmeid. Alustati ka läbirääkimisi, et töötada välja tehniline lahendus, mida tulevikus Soomega andmete vahetamiseks kasutada.

Rahvastikuregistri elukoha andmete kvaliteedi parandamiseks analüüsiti edasi 2021. aastal lõpule viidud RITA mobiilse elu projekti „Mobiilne eluviis, avalike teenuste tarbimine ja elukohaandmed riiklikes registrites“³⁴ ettepanekuid, näiteks kahe õigusliku elukoha tähendusega aadressi registreer-

imine rahvastikuregistris. Samuti alustati jätku-tegevustega. Selleks viidi läbi rakendusuuring „Algoritmi väljatöötamine elukoha andmete määramiseks ja selle rakendatavus praktikas“. Edasised tegevused selguvad 2023. aastal. Lisaks oli Siseministerium partner Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi läbiviidavas projektis, mille käigus kaardistati elukoha registreerimise toimingut muutmise vajadusi.

2022. aastal viidi läbi rahvastikuregistrisse kantud **kontaktandmete ja lisa-aadresside analüüs**, milles kirjeldati, kuidas kantakse kontaktandmed rahvastikuregistrisse, vaadeldi andmeandjate kaupa andmete hulka ja andmekvaliteediprobleeme ning vastuolusid õigusaktide ja tarkvara vahel. Analüüsis toodi välja probleemide võimalikud lahendused ja tööde esmaloetelu, sh teemad, mis vajavad edasist analüüsi ja õigusaktide muutmist.

Juba 2022. aasta algusest tehti ettevalmistusi, sh arendati rahvastikuregistri **tarkvara valijate arvestuse tagamiseks** 2023. aasta Riigikogu valimistel, et elektroonilisse valijate nimekirja oleks kantud kõik nii Eestis kui ka välisriigis elavad hääleõiguslikud kodanikud ja nimekirjas oleksid tehtud pidevad muudatused. Vaja oli tagada pidev andmevahetus rahvastikuregistri ja valimiste infosüsteemi vahel. Valijate informeerimiseks saadeti valimiste teabeleht nii välisriikides kui ka Eestis elavatele valijatele – enamik e-posti teel, kuid ka paberil valijatele, kellel ei ole e-posti aadressi. Siseministerium, Siseministeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus, Riigi Valimisteenistus, Riigi Infosüsteemi Amet ja Välisministerium tegid tihedat koostööd valimiste edukaks korraldamiseks.

Programmi tegevus 1.2. Rahvastikuregistri andmete kättesaadavuse tagamine³⁵

2022. aasta esimeses pooles toimusid **kohtumised oluliste rahvastikuregistri andmeandjate ja -saajatega**, et koguda ettepanekuid ja arvamusi praeguste probleemide ning rahvastikuregistri andmekoosseisu muutmise vajaduste kohta. Esitatud ettepanekud on aluseks edasistele analüüsidele ja tegevustele, mille eesmärk on tõhustada andmevahetust ja -kasutust ning

võimaldada andmeandjatele ja -saajatele just neile vajalikke andmeid ja teenuseid. Samuti on siht arendada paremaid e-teenuseid.

2022. aastal alustati **rahvastikuregistri andmelao arendamise projektiga**, mille eesmärk on teha 2023. aasta lõpuks valmis ja kohalikele omavalitsustele andmelao kättesaadavaks juhtimislaud ja aruanded, mida praegu kõige rohkem kasutatakse:

³³ Ühtse digivärava määruse (SDG ehk Single Digital Gateway) leiab veebilehelt <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A32018R1724&from=EN>.

³⁴ Lisainfot projekti kohta leiab veebilehelt <https://sisu.ut.ee/mobiilneelu/avaleht>.

³⁵ Seotud eelkõige „Eesti 2035“ sihi „Riigivalitsemise“ muutustega A „Suurendame valitsemise ühtsust ja tagame sujuva riigi toimimise“ ja B „Parandame riigi ja KOVi teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust ning vaatame üle vastutuse jaotumise“.

20 aruannet, sh rahvaarv kohalikus omavalitsuses ning inimeste liikumine kohalikust omavalitsusest välja ja sisse. Projekt aitab vähendada aruannete koostamisel käsitööd, muudab aruanded ametnikele pidevalt kättesaadavaks ja vähendab oluliselt rahvastikuregistri koormust. Andmelao ja -analüütika lahendus luuakse Tableau tarkvaras. Projekti rahastatakse struktuurifondidest.

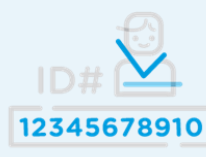
2022. aastal jätkusid **ettevalmistused rahvastikuregistri tehniliseks uuendamiseks**. Uuendamise eesmärk on kaasajastada andmebaasi tehnoloogiat digiriigi tehniliste nõuete kohaselt. Tegevused algavad 2023. aastal.

KOKKUVÕTE

177 miljonit

päringut rahvastikuregistrisse aasta jooksul.

u 400%

anti rohkem isikukoode võrreldes 2021. aastaga.

Rahulolu rahvastikuregistri e-teenustega on kõrge (75).

16

rahvastikuregistri e-teenust.

Lisandusid 2 uut rahvastikuregistri e-teenust: abielu sõlmimise avalduse esitamine, rahvastikuregistri andmetest väljavõtte tellimine.

Rohkem kui 59% juhtudest esitatakse abiellumisavaldus elektrooniliselt.

78%

on rahvastikuregistris olevate elukohaandmete tegelikkusele vastavate andmete osakaal (aasta jooksul 3% võrra paranenud).

Olulisimad edusammud 2022. aastal

- Loodi protsessid, et anda suurel hulgal ja kiiresti isikukoode.** Leiti võimalus tavapärasest rohkem kui 10 000 isikukoodi andmiseks. Rahvastikuregister täienes kümnete tuhandete sõjapõgenike elukoha ja perekonnasündmuste andmetega.
21. septembril 2022 allkirjastasid Eesti siseminister Lauri Läänemets ja Soome regionaal- ja riigihaldusminister Sirpa Paatero **Eesti Vabariigi valitsuse ja Soome Vabariigi valitsuse vahelise rahvastikuregistreerimise kokkuleppe**. Kokkuleppe eesmärk on laiendada isikute ringi, kelle kohta vahetavad Eesti ja Soome elukoha andmeid, ning hakata vastastikku edastama oma kodanike perekonnasündmuste andmeid. Koostööprojekti pikem ja sisuline eesmärk on, et inimesed saaksid ligipääsu elukohapõhiste teenustele ja toetustele, ilma et nad peaksid orienteeruma otstarbetus bürookraatiarägastikus. Paljud toetused ja elutähtsad teenused on seotud inimese alalise elukohaga ning selleks, et tagada teises riigis elavale inimesele toetuste ja teenuste kättesaadavus, ei saa tal tulevikus olla enam korruga elukohta nii Soomes kui ka Eestis.
- Riigikogus võeti vastu seadusemuudatused**, millega võimaldatakse luua **automaatteenuseid** (näiteks elukoha ja sünni registreerimine) ja **e-teenuseid** (abiellumis- ja abielu lahutuse avaldus).
- Loodi inimestele kaks uut rahvastikuregistri portaalis osutatavat e-teenust: abiellumisavalduse esitamine ja rahvastikuregistri andmetest väljavõtte tellimine.

Olulisimad väljakutsed ehk mõjukamad tegevused aastatel 2023–2026

- **Rahvastikuregistri tarkvara uuendamine.** Rahvastikuregistri tarkvara on aegunud ja ei võimalda tänapäevastele ootustele vastavate IT-lahenduste loomist. Rahvastikuregister on Eesti e-riigi süda, mis toetab juba praegu nii era- kui ka avalikku sektorit kokku 230 teenuse pakkumisel, kusjuures teenuste arv on kasvutrendis. Seetõttu on rahvastikuregistri toimepidevus äärmiselt oluline ja vaja on maandada võimalikke riske, et inimeste andmed oleksid igas olukorras kaitstud ning teenuste toimimine tagatud.
- **Rahvastikuregistri andmetega seotud teenuste muutmine mugavaks, ülesehituselt lihtsaks ja loogiliselt seotuks.** On teenuseid, kus andmete kogumise käik ei taga kasutajate ootustele vastavat andmekvaliteeti. Loo me paremaid teenuseid, nagu automaat- ja sündmusteenused ning rahvastikuregistri e-teenused.
- **Nime- ja perekonnaseisutoimingute põhimõtete kaasajastamine.** Selleks on kavas valmistada nimeseadus ja perekonnaseisutoimingute seadus, muuta perekonnasündmuste registreerimine lihtsamaks ning kaasajastada nimede valimise ja muutmise protsessi.
- **Välisriikidega rahvastikuregistri andmete vahetamise lepingute sõlmimine ja andmevahetuse korraldamine.** Koostöö näiteks Soome, Läti või Leeduga annaks täpsema ülevaate Eesti kodanikest ja nende elusündmustest.
- **Rahvastikuregistri kontaktandmete kvaliteedi parandamine.** Eesmärk on rahvastikuregistri kontaktandmeid ajakohastada ja parandada nende kvaliteeti ning luua eeldus proaktiivsete teenuste osutamiseks ja isikuga suhtlemiseks isiku ajakohaste riiklike ehk rahvastikuregistri andmete põhjal.
- **2023. aasta Riigikogu valimisteks, 2024. aasta Euroopa Parlamendi valimisteks ja 2025. aasta kohaliku omavalitsuse volikogude valimisteks valijate arvestuse tagamine.** Elektroonilisse valijate nimekirja on kantud kõik hääleõiguslikud kodanikud ja teabelehed on valijatele saadetud.

PROGRAMM

„Erakondade rahastamine“

Peavastutaja: Siseministerium

Programmi eesmärk: Riigikogus esindatud erakonnad on tegutsemisvõimekad.

„Eesti 2035“ sihid: „Eestis on kõigi vajadusi arvestav turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“ ning „Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik“.

Programmi kirjeldus: programmi üldeesmärk on suurendada Riigikogu valimistel vähemalt 2% häältest kogunud erakondade tegutsemisvõimekust. Selleks on töötatud välja erakondade rahastamise süsteem vastavalt erakonnaseaduse § 127 lõikele 4, mille järgi on Riigikogus esindatud erakonnal õigus saada iga kalendrikuu viiendaks

kuupäevaks eraldi riigieelarvest. Igakuise eraldise suurus on üks kaheteistkümnendik aastasummast. Eraldise suurus on proportsionaalne Riigikogu valimistel saadud kohtade arvuga. Samuti määratakse eraldi Riigikogu valimistel osalenud erakondadele, kes ei ületanud valimiskünnist.

Programmis on üks programmi tegevus: erakondade rahastamine.

2022. aasta olulisimad edusammud

- 100% eraldatud toetusest maksti erakondadele välja.

Programmi määrdikud ja eelarve täitmine

Programmi määrdik	Tegelik täitmine			Sihttasemed		Allikas
	2020	2021	2022	2022	2023	
Eraldatud toetuste osakaal	100%	100%	100%	100%	100%	Siseministerium

Programmi eelarve täitmine (tuhandetes eurodes)	2022. a esialgne eelarve	2022. a lõplik eelarve	2022. a eelarve täitmine
Kulud	5 241	5 241	5 241
Investeeringud	0	0	0

Olukorra analüüs ja programmi tegevuste elluviimine 2022. aastal

Programmi eesmärk on suurendada Riigikogu valimistel vähemalt **2% häältest kogunud erakondade tegutsemisvõimekust**. Selle jaoks on välja töötatud erakondade rahastamise süsteem vastavalt erakonna-seaduse § 12⁷ lõikele 4, mille järgi on Riigikogus esindatud erakonnal õigus saada iga kalendrikuu viiendaks kuupäevaks eraldi riigieelarvest.

Igakuise eraldise suurus on üks kaheteistkümnendik aastasummast. Eraldise suurus on proportsionaalne Riigikogu valimistel saadud kohtade arvuga.

Samuti määratakse riigieelarvest eraldi Riigikogu valimistel osalenud erakondadele, kes ei ületanud valimiskünnist, kuid kogusid:

- vähemalt 2%, kuid alla 3% häältest – 30 000 eurot aastas;
- vähemalt 3%, kuid alla 4% häältest – 60 000 eurot aastas;
- vähemalt 4%, kuid alla 5% häältest – 100 000 eurot aastas.

Eraldis kantakse erakonna kontole Vabariigi Valitsuse määratud valitsusasutuse kaudu, kes on praegu Siseministerium, lähtudes Vabariigi Valimiskomisjoni esitatud teatisest, milles on märgitud, mitu kohta on erakonnad Riigikogu valimistel saanud. **2022. aastal anti riigieelarveline eraldi Eesti Reformierakonnale, Eesti Keskerakonnale, Eesti Konservatiivsele Rahvaerakonnale, Isamaa Erakonnale, Sotsiaaldemokraatlikule Erakonnale ja Erakonnale Eesti 200.**

Programmi tegevuse „Erakondade rahastamine“ oodatav tulemus on, et Riigikogu valimistel vähemalt 2% häältest kogunud erakonnad on tegutsemisvõimekad. Kuivõrd eraldatud toetuste osakaal oli 2022. aastal 100%, võib lugeda oodatava tulemuse saavutatuks.